

свештеник Миодраг Тодоровић

# СВЕВРЕМЕНОСТ И САВРЕМЕНОСТ СВЕТОГ САВЕ

Бесједа изговорена на Савиндан 2013, у храму Светог Василија Острошког у Никшићу

**У** име Оца и Сина и Светога Духа!  
Шта ми ваља чинити да задобијем живот вјечни? Одрећи се себе и узети крст свој и ићи за Господом. Одрећи се блага овога свијета, тј. одрећи се пролазности. И ево, управо, ми данас славимо Светога Саву који је то показао и ријечју, и дјелом, животом својим. И постао свјетлост свијету. Када смо везани овдје за земљу, за материјално, како каже Његош: „Ништава је, али тврда веза“, онда се крећемо хоризонтално, тумарамо простором из једног угла у други, и не можемо да нађемо

онај пут који се пише великим словом П, Онога који је сам за себе рекао Ја сам Пут, Истина и Живот, а да бисмо Њега нашли морамо да изгубимо себе смртне, себе пропадљиве, себе ограничене. И зато су велика свјетила људи који су себе изгубили, који су презрели све што је пролазно, који љубе вјечно, који и дању и ноћу жуде за Небом, који заборављају свијет који пропада у жељама варљивим. Јер како каже Јеванђеље: „Ко хоће живот свој да сачува изгубиће га; а ко изгуби живот свој мене (Господа) ради тај ће га сачувати. Јер каква је корист човјеку ако сав свијет задобије, а

себе упропасти или себи науди?“ И заиста велика је истина да ми људи што више радимо по својим људским плановима, све се мање испољавамо, а што се више вежемо за истински пут, за Онога који је једини Пут, Истина и Живот све нас више има. И када је у

новије вријеме, па чак почев још од периода хуманизма и ренесансе, човјек помислио, ђаво му дошапнуо, да му је Бог сметња да се испољи, од тада, од када се окренуо самом себи, од тада човјек и једе, и умањује самог себе. Само људи који имају велико смирење пред Богом, од кога све добро произлази и потиче, постају људи пуноће, људи вјечности, постају Светитељи Божији којима се молимо и од којих тражимо заступништво пред Господом.

Погледајмо тако, само, личност Светога Саве, који је, као принц и просветитељ, монах и духовник, законописац и књижевник, у вријеме бурних црквених превирања краја 12. и у првој половини 13. вијека, био једна од најзначајнијих личности тадашње Европе. Принц Растко који је пошао за Богом, који му је показао пут и дао му снагу да њим ходи, оставио је царски двор и све радости овога свијета и пошао на Свету Гору. И Света Гора га је родила, пошто је напустио све, у Светој Гори је напустио и себе самог, изишао из себе самог, родио се као Свети Сава. Света Гора га је образовала и изњедрила као правог и европског човјека. Треба само погледати његово дјело: поред његове теологије, његовог богословља, он је први Србима дао манастирске уставе и црквено-грађанско законодавство у тексту свог Законоправила, показао путеве својега народу, његовој мисли и духу према Светој Гори, Јерусалиму, Синају, Цариграду, градио манастире у којима су на фрескама, по



први пут у његово доба засијали натписи српске ћирилице, увео праксу да српског краља крунише поглавар Помјесне цркве, наручивао и писао књиге, оснивао преписивачка средишта, градио болнице, доводио стране и најбоље ондашње сликаре да сликају фреске по нашим богомољама... И слободно можемо рећи да нема ниједне области, ниједног сегмента живота, да није био присутан у њему. И заиста, он је уредио и Цркву и државу и друштвени живот у симфонији, сагласју, онако како ми данас доживљавамо причу о људским правима и европским стандардима, али оним европским стандардима у којима је Христос глава, гдје је Христос Пут, Истина и Живот, а не људско самољубље. И ми данас, ако се вратимо Светоме Сави, ако се вратимо својим коријенима, ми смо онда дубоко и на прави начин у истинској хришћанској Европи. Јер Европа је тако и настала. Погледајте само наше ћирило-методијевско наслеђе, Свети Сава је носилац тог наслеђа. И гле парадокса, ми данас, овдје, у Црној Гори чујемо да је неко добио награду Октоих, то јест највећу награду за достигнуће у просвети, а у истој тој школи гдје се додјељује таква награда не изучава се Свети Сава. Дух Светога Саве је исто што и дух Октоиха, хришћански, јеванђељски дух, дух ћирило-методијевске просвете, и кад се Октоих одвоји од Светога Саве, и посматра нецрквено, онда је то квази награда, лажни Октоих, шизофренија. Зато, када се истински, аутентично живи, онда ту нема мјеста за лаж, за подметања, изопачења и погрешна тумачења. Када славимо Светога Саву, онда нас то обавезује да славимо његово дјело, да видимо његов пут, да не изневјеримо његов благослов, да будемо налик на њега.

Свети Сава је и данас у 21. вијеку најсавременији наш човјек. Није његово дјело прекрила прашина и тама, иако је од његовог рођења прошло више од осамсто година. Свакога дана, што ми као народ постајемо зрелији и свјеснији, то све више свијетли лик нашег првоучитеља, свијетли његов пут, његов живот, његово дјело, јер са онога свјетила које обасјава све народе, обасјава сваки земаљски кут и сваког човјека, које је сам Христос Бог наш, са Њега је Свети Сава припалио кандило наше вјере и освијетлио наш пут. Погледајте нашу савремену књижевност, да ли је достигла ону мисао, онај језик и онај израз које је имао Свети Сава, које су имали Доментијан или Теодосије, његови животописци? Да ли је савремена ликовна умјетност наша већа и садржајнија од оне умјетности коју налазимо у Морачи, Сопоћанима, Пиви, Студеници...? Да ли је ово право данашње боље од онога које налазимо у Иловичкој Крмчији, да ли је праведније или правичније? Да ли је иједан живот данас квалитетнији и љепши, светији, од живота Светога Саве или оних који су му истински сљедовали и оних који му и данас сљедују?

Зато када говоримо о светосављу, морамо имати у виду да светосавље није теорија, иако је учење, оно је прије свега начин живота. Учење Светог Саве подразумијева љубав према Богу, љубав према своме народу, љубав према истини. Подразумијева и непрестани рад за добробит свих људи, за праведно управљање државом и за хришћанску љубав међу људима. Светосавље значи и одговорност за сваког човјека, то је живот који одбацује, као окове, свако привремено и лажно богатство, да би се, као

драгоцјено зрно бисера, задобила вјера која човјека води право у загрљај Христов. И зато смо ми, Срби, постали народ Божији, људи Божији. Јер као што се овдје казујемо по оцу, ми и као народ имамо свога оца, то је Христос истинити Бог наш, то је Његово Јеванђеље, Његов подвиг, то је Његово рођење које смо славили недавно, Његово Богојављење, Његово крштење, када се Бог истински јавио у својој пуноћи, када се Христос крштавао, и када су се отворила Небеса и зачуо глас Бога Оца: „Ово је Син мој љубљени који је по мојој вољи“, а Дух Свети, у виду голуба, слетио на Христа. И обзнанила се и јавила се пуноћа Истине. Па смо славили онога који је Христа крстио, и послјије којега нема више пророка на земљи, јер нам се, кроз пророковање Светог Јована, десило откровење, открила се Истина, јер је Бог дошао овдје, у свијет, да поживи са нама и међу нама. И ево, данас славимо једнога великога свједока Христове Истине, Христове науке, Светога Саву Првог архиепископа српског, и сав смисао Савине љубави према роду и народу, сав смисао његовог рада на уређењу државе и Цркве има исходиште у његовом бескрајном богољубљу. Јер прије свега Свети Сава је волио Бога, и отуда сви његови велики дарови и плодови његовог рада. И данас, када послјије толико времена, погледамо иза себе, задубимо се у своју историју, видимо једно дуго ропство, вријеме кад нијесмо имали државу, кад смо били „тужни, сираци без иђе икога“, а ипак смо опстали као народ, опстали смо као људи, зато што смо имали јаке коријене. И данас, ми смо одговорни према потомцима а обавезни према прецима који су чували те коријене и заливали их живом и животворном водом вјере, да ти коријени не оплићају, да не останемо дрво без коријена, које ће луди вјетар, како рече владика Раде, ломити тамо и овамо. Заиста имамо много прилика да се вратимо и подсетимо тих својих коријена. Ове године славимо и девет стотина година од рођења Симеона Мироточивог на Рибници, овдје у Подгорици, славимо двјеста година од рођења, највећег пјесника српског језика, оног који је челом додирнуо звијезде, Петра Другог Петровића. Славимо и осамсто година живота Ђурђевих Ступова, сједишта светосавске Будимљанске епископије. Ови су празници и вријеме нашег сабирања и окупљања, вријеме наше истинске духовне радости, али и вријеме опомене нашем духовно ослабљеном српском роду. Нека је слава Христу Богу нашем, Који је својом свјетлошћу родио Светога Саву и спустио свој благослов на српски народ кроз његову свету личност, као и кроз друге Светитеље рода нашега. Амин!



Оснивач и издавач:  
Епархија Будимљанско-никшићка  
Трг Шака Петровића 1, 81400 Никшић  
www.eparhija.me

Главни и одговорни уредник:  
Влајко Ђулафић

Оперативни уредник:  
Ѓакон др Никола Маројевић

Редакција:  
Милутин Мићовић, Весна Тодоровић,  
Сенка Чоловић Шумић, Соња Савић,  
протосинђел Никифор (Миловић),  
јеромонах Јефтимије (Шкулетић),  
монахиња Амфилохија (Драгојевић)  
др Будимир Алексић, Ранко Дамјановић,  
Александар Вујовић, јереј Миодраг  
Тодоровић

Пласман:  
јереј Остоја Кнежевић  
+382 (0) 67 237 687

Рукописе и претплатничке адресе за лист  
слати на адресу:  
Редакција листа СВЕВИЏЕ  
Трг Шака Петровића 1,  
81400 Никшић  
E-mail: svevidje@gmail.com  
svevidje@t-com.me  
(рукописе и фотографије не враћамо)

цијена: 1 евро  
годишња претплата: 15 евра

Средства уплаћивати на:  
Епархија Будимљанско-никшићка  
жиро-рачун број:  
525-3326-57

Комерцијална банка АД Будва  
са назнаком за "Свевиђе"  
За динарске уплате:  
Епархија Будимљанско-никшићка  
жиро-рачун број:  
255-0040400101000-89

Привредна банка Београд АД  
са назнаком за «Свевиђе»

Тираж: 1100 примјерака

Графичка обрада, прелом и дизајн:  
Дизајн студио ЛОГО  
logo\_studio@yahoo.com

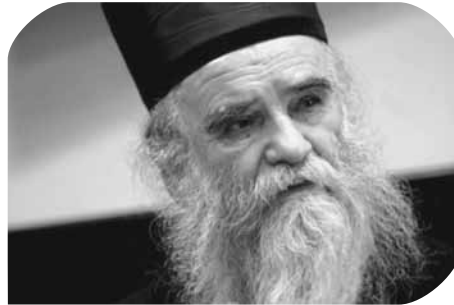
Штампа: АП Принт, Подгорица

Лист је регистрован  
у републичком секретаријату за  
информације  
бр. 04/01-257 од 21. марта 2002. године

## Насловна:

Манастир Подмалинско,  
задужбина Немањића, 13. вијек

# ИЗ САДРЖАЈА

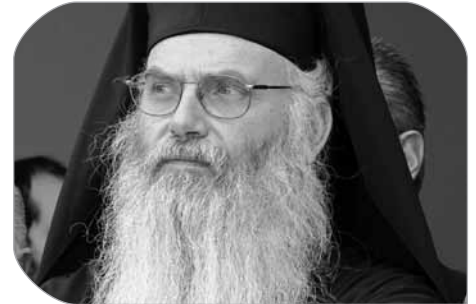


митрополит Амфилохије  
Светосимеоновска академија

6

митрополит Никола Хаџиниколау  
Црква, нова схватања и  
нове технологије

12



+архимандрит Лука (Анић)  
Монаштво је пуно  
радости Васкрсења

20



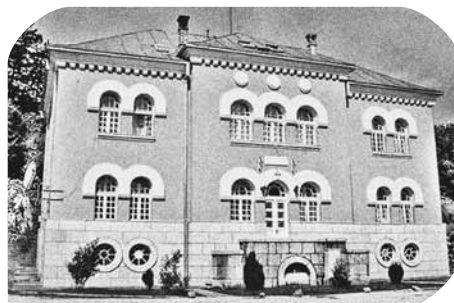
мр Миодраг Чизмовић  
Василиј Розанов:  
побуна и покајање

28



др Саша Зејак  
Цетињска Богословија - стуб  
и тврђава Цркве

33





# СВЕТОСИМЕОНОВСКА АКАДЕМИЈА

Предавање на Светосимеоновској академији, Беране, Центар за културу, 25. фебруар 2013.

**Р**аше Преосвештенство, господине предсједниче беранске општине, браћо свештеници, драга браћо и сестре, У свом житију Светог Саве и Светог Симеона знаменити Доментијан је, описујући њихов сусрет у манастиру Ватопеду 1198, записао да су њих обојица били устријељени Христовом љубављу. Ова Света двојица, како их назива један јеромонах Јелин у 17. вијеку Игнатије из Моненбасије, који је оставио похвалу Симеону и Сави на јелинском језику, у манастиру Великој лаври. Ова Света двојица, отац, како каже тај записивач похвале у њихову част, који је родио сина тјелесно, син који је родио оца духовно, су својим животом, рођењем, узајамношћу и својим дјелом утемељили биће српског народа и свеукупни духовни, државотворни и културни живот његов. Симеон, Стефан Немања за кога, такође, исти овај животописац каже на почетку његовог житија: Овај Свети Преподобни Богоносни отац наш, посветивши се Божанском благодаћу би Богом изабран изданак оних који су господарили српским земљама у то вријеме више приморским, који је био род династије диоклијских владара, прије њега Светог Јована Владимира и Војислављевића, по историчарима, Стефан који је био најмлађи син свог оца међу својом браћом, по рођењу најмањи, записује Доментијан, но Божијом благодаћу он је постао највиши и по траговима које је оставио иза себе. Исти Доментијан, његов биограф, а послије њега и други историчари упоређујући га са Мојсијем Законодавцем који је предао закон изабраном Божијем народу, названом први Израил, говори о сјемени Симеоновом које ће се кроз њега јавити као нови Израил. Једна од суштинских, битних тема везаних за Светог Симеона и за светородну лозу Немањића – то упоређење Симеона са Мојсијем, са Аврамом, Исаком и Јаковом, са царом Давидом, дакле са светородном лозом изабраног Божијег народа је једно од основних својстава његове личности и његовог дјела. Древни Израил, древни изабрани Божији народ који је осли-

каван посебно у немањићким задужбинама, само се сјетимо манастира Дечана, осликаван као лоза Јесејева, Јесеј – коријен царске лозе Давидове, осликаван у унутрашњости храма, рецимо у Дечанима, а и на многим другим мјестима, али посебно је карактеристично то у Дечанима изнутра, а споља у припрати храма, кад се прилази поред крстионице видјећете на читавом зиду као пандан лозе Јесејеве осликана лоза Светог Симеона Мироточивог, као лоза разграната која иде преко Стефана Првовјенчаног и Саве, архиепископа па све допире до младог краља цара Душана, потоњег цара Душана, који је имао у то вријеме, као млади краљ своје сједиште у Скадру, а прије њега и послије њега и други Немањићи, као и Стефан Дечански, као Јелена Анжујска, као и раније прије њих Јован Владимир, Војислављевићи, као и послије њих Балшићи, па ево све до Црнојевића, који су већ изгубили ту престоницу своју древну и до чежње краља и господара Црне Горе Николе I Петровића да поново васпостави Скадар као престоницу Зете, односно новије Црне Горе. Али већ знамо, пошто је стогодишњица од тог догађаја, како се завршио тај покушај краља и господара Николе I Петровића. Та светородна лоза Немањића, која је тако иконописно осликана и гдје је Немања приказан као родоначелник, којом се указује на ту изабраност Немањину, Богом изабран, као што записује његов животописац, а кроз њега и преко њега, кроз његову светородну лозу, изабраност његовог народа. Његов народ кроз њега постаје саставни дио изабраног Божијег народа у читавој васељени, један од изабраних Божијих народа. То је идеја, то је, тако да кажемо, философија која је утемељена, управо, временом Симеона и Саве, Стефана Првовјенчаног и њихових наследника. Животописац Светог Симеона види ту изабраност и у додјеливању од стране византијског цара тадашњег Комнена Стефану Немањи, додјеливање истока је све што је истинско и право, по том схватању које је, и те како, важно и за наше вријеме оно долази са истока, ex oriente lux, дакле он добија данашњу источну Србију, гдје подиже храм Богородици, подиже и чувени храм Светог Николе у Топлици, дакле, добија исток и тиме, управо се усмјерава на исток, на Јерусалим, на изабрани Божији народ.

## Светородна лоза Немањића

Као што је познато Симеон јесте из те светородне лозе Немањића, рођен, по свједочанству свих историчара савременика, на првом мјесту његових синова Стефана Првовјенчаног и Светог Саве, рођен, како се изричито каже у Диоклитији, на Рибници. Отуда ми, сваке године већ 20 година, имамо, а имали смо и јуче, Литију Светог Симеона Мироточивог од новог храма Христовог Васкрсења, који је украшен са два величанствена пирга, пиргом Светог Јована Владимира, првог краља зетског, српског и Светог Симеона Мироточивог, дакле од тог пирга, од храма Васкрсења иде Литија, сваке године, и све је бројнија и бројнија, кроз престони град Подгорицу и Немањиним обалом, која је сад добила лијепо име Светог Петра Цетињског

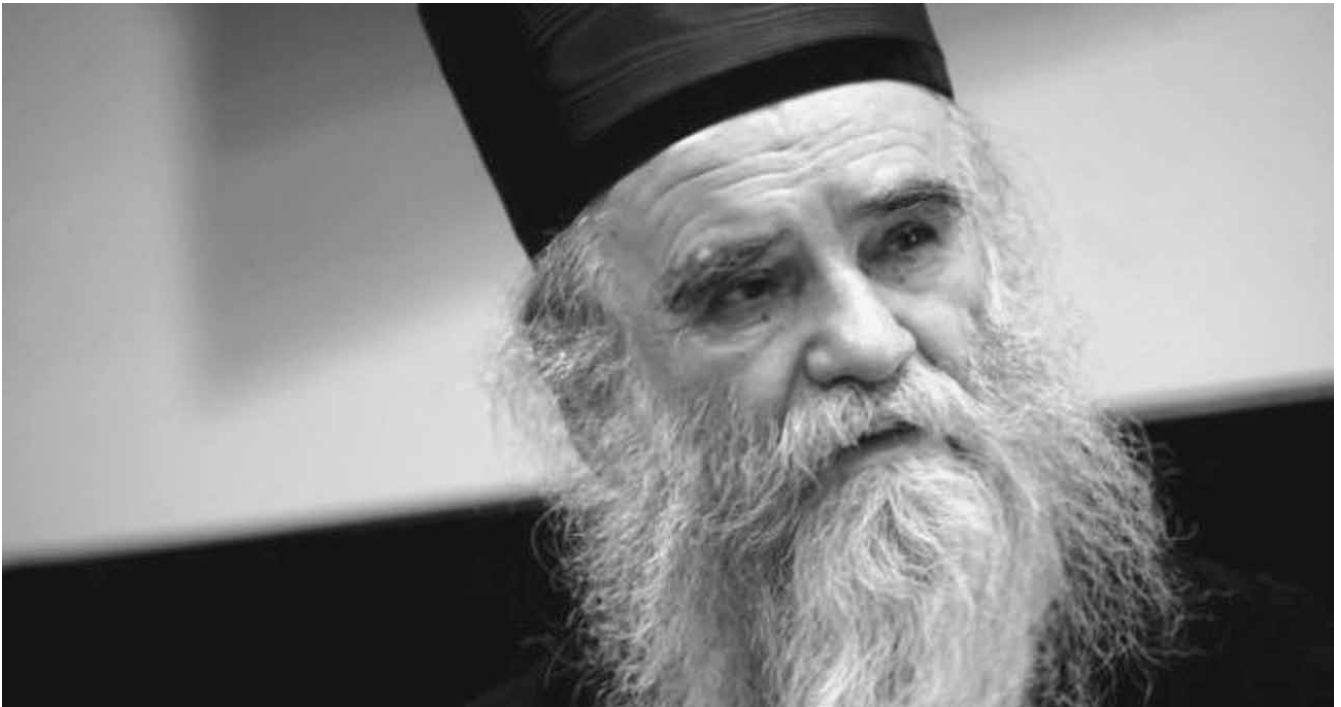
и тиме замијенила једно провизорно име, које није потребно више ни да га спомињемо, и идемо на Немањин град, тамо гдје је, управо, на ушћу Рибнице, био двор Немањића, његовог оца и гдје су владала његова браћа Страцимир и Мирослав. Тихомир је био овамо ближе вама и његов син, такође, Првослав који је саградио Ђурђево Ступове. Дакле, ту је рођен, одатле му света лоза ниче, како каже наш народни пјесник „те се њоме покољења диче“. Наравно, као што то обично бива није било лако њему као најмлађем и најнезнатнијем да стекне мјесто првог

у тој светородној лози и као што је обично бивало и на другим мјестима и овдје је био сукоб између његове старије браће и између њега, но уз Божију помоћ он побјеђује своје непријатеље, чувена је она битка код Пантина, ратују његови са Византијом, јер, треба имати у виду, да је још увијек на овим просторима источно-romeјско царство владало. Мијењале су се прилике на овим просторима појавом словенских народа Срба, па су почеле да се стварају државице наше, које су се јављале, па поново престајале, да би на крају за вријеме Стефана Немање све те области или, како се каже код његових животописаца, да би његова ђедовина, његово отачество било обједињено крајем 12. вијека, од 1180. па још прије тога, па онда надаље до 1196, када се одрекао престола и повукао у Свету Гору.

Он, како каже животописац, сабра изгубљену земљу отачаства свога, ово подвлачимо, записе ових животописаца са разлога што у новије вријеме нема историчара, сем неких дилетаната, али има људи идеологијом затрованих који проглашавају Симеона Мироточивог и Светитеља Саву као окупаторе, па, као што знате, преко тога онда и Светосавска Црква се проглашава за окупаторску Цркву у ово наше вријеме, али то није од стране историчара, него од стране идеолошки пролазно затрованих људи који повампирјују, тим својим идејама, старе идеје, древне идеје које су постојале нарочито у Приморју, његоване од језуита у временима експанзије унијатства у 17. вијеку, да је то било као негирање Цркве, која је прије тога постојала и за коју се сматра да је то била римска Црква. Међутим, историја потврђује да је до 11. вијека била једна јединствена Црква Истока и Запада на овим просторима све до 11. вијека, а ово вријеме о коме ми говоримо то је вријеме када је дошло до те диференцијације, како данас кажемо, између римског патријархата, римокатоличке Цркве која је остала једним дијелом на нашем приморју, његована, и те како, и владала у вријеме постнемањићко, у вријеме млетачке Републике Венеције и оставила велике дубоке трагове у том времену, а касније долази пенетрација ислама, односно турске отоманске империје, која крајем 15. вијека, а нарочито у 15. и 16. вијеку преузима власт на овим просторима.

Иначе, Симеон је сабрао изгубљену земљу отачаства свог, он је објединио све просторе на којима су се настанили били Срби, већ од 6. вијека, ако не и прије 6. вијека. Они су временом организовали свој живот и примали од времена цара Ираклија хришћанство. Нарочито је град Рас био центар духовног живота, епископ у граду Расу, који је већ у 8. и 9. вијеку, да знате, то је већ епоха Кирила





и Методија, припадао цариградском Патријархату, васељенској Патријаршији, наравно ту је Свети Сава одиграо пресудну улогу да огромна већина становништва и затеченог на овим просторима и новојављеног, да се оно усмјерило према Јерусалиму, према Светој Гори, према Цариграду тако да је Православна Црква од тог времена потпуно преузела иницијативу на овим просторима, благодарећи управо Светом Симеону и Светом Сави, његовом сину, па се записује за Светог Симеона да је он, уз помоћ, тадашњег угарског цара, негдје око 1182, побиједио византијског цара, од грчког рода, који је владао на тим просторима, ослободио је Диоклију, Далмацију, Травунију, то је било краљевство којим је владао и у вријеме Немањића, Светог Симеона владао је, други брат, други син Светог Симеона Вукан. Он је добио од свог оца приморске земље, како се називају и у титули Симеона, као краља и у титули доцније Саве, Архиепископа Првог Српског, који је себе називао Архиепископом српских и поморских земаља. Узгред да поменем, када је прије неку годину устоличен наш садашњи Патријарх Иринеј у Пећкој патријаршији ђакони су васпоставили ту стару титулу Архиепископа жичких, пећких и Патријараха српских, па су га звали Патријархом српских и поморских земаља. Ја сам увјерен да ће та титула стара, обновљена поново да заживи, у њој је пуноћа онога што је створено, што је урађено, управо, у вријеме Светог Симеона и Светог Саве.

## Српски изабрани народ Божији

Симеон је саградио и тиме надвладао своју браћу – зајужбинама: Светим Николом у Топлици, Светом Богородицом, а, нарочито, послуже градњом Студенице, посвећене, такође, Пресветој Богородици, на Ибру градњом и код Раса градњом Ђурђевих Ступова на оном брду високом и то је из његовог времена саграђено, као што је, у исто вријеме,

градња других храмова или од њега или од његове браће. И ви сами знате овдје шта је оставио кнез Првослав. Оно што бих опет хтио да подвучем јесте да, непрекидно, кроз његово житије се провлачи та идеја њега као Богом изабраног владара и кроз њега и преко њега и преко његовог сина, изабрање народа српског и прибрајање његово у изабрани Божији народ. Нешто што је од изузетног значаја било за свеукупни живот народни и у временима Немањића, а и у постнемањићком времену, а и у временима окупација отоманских, односно аустроугарских, када је та немањићка, светосавско-симеоновска идеја била покретачка снага обнављања историјског бића и државотворног и духовног српског народа. Каже се за Светог Симеона које је то његово најзначајније дјело? Није његово најзначајније дјело то што је географски објединио свој народ, него, каже његов биограф, све своје отечество је научио да се клања Пресветој и животворној Тројици, искоријенивши јеретичку и многобожачку превару, јер, још увијек, је паганство било присутно на овим просторима нарочито, изгледа у брдским крајевима. Ђоровић је записао оно дивно предање сусрета Светог Стефана Првовјенчаног овдје у Будимљи и Светог Саве, када је Свети Сава кренуо па га пита Стефан Првовјенчани „Гдје ћеш брате, гдје си кренуо“, па каже „Идем у дукљанску земљу“, „Шта ћеш“, каже, „у ту проклету многобожачку земљу“, каже он „Па идем ја да проповиједам јеванђеље“. И отишао је и проповиједао, неки су га чули и примили, други га нису примили, па, каже, кад се враћао, има тамо





испод Комова Савине стране, има Савин поток гдје је он пролазио, а има и Перућица ријека, откуд Перућица, каже, кад се вратио Свети Сава он је, по јеванђељском оном, тамо гдје га нијесу примили, она земља која се залијепила за копита његовог коња, дао је налог својим пратиоцима да оперу потковице коњима да не би ту земљу унијели у благословену земљу Рашку. Одавде из Будимље је та прича, то предање није оно без разлога, то је била и те како велика борба између паганства и многобоштва, које је ту било присутно и развијено и хришћанства, православља, које је проповиједао Свети Сава, а и његов отац Свети Симеон Мироточиви. Тада је, каже се у његовом житију, ишчезло из земље његове преварни мрак, идолске преваре многобожја, то је дјело Светог Симеона Мироточивог, а он све то обавивши, укратко само неколико главних момената из историје времена српске државе из времена Светог Симеона овдје наводим, кад је све то урадио, кад је објединио отечество своје, помиње се и Скадар и Свач, Улцињ, Котор, гдје је била престоница његова у Котору, кад је све то урадио онда је на позив свог сина Светог Саве 1196. сазвао Сабор у Студеници, чувени Сабор светосимеоновски у вријеме архиепископа Калиника, па је ту предао власт своје млађем сину Стефану а од архиепископа Калиника примио је монашки чин и не само он, него и његова супруга Анастасија, која је отишла у Светоникољску цркву као монахиња, а он је остао и био двије године у Студеници као сабрат манастирски, да би 1198. отишао на позив свог сина Саве у Свету Гору и тамо, заједно са њим, посјетио све светогорске светиње, добио од светогорског протата и монашког сабора, манастир Хиландар, древни, који је он обновио, добио и још неке манастирчиће који су били обновљени и рестаурисани. Светог Саву, свог сина послао је код тадашњег византијског цара, који му је такође дао потврду, хрисовуљу да то припада „во вјеки“ њему и монасима који ће долазити из српских земаља да би и он на крају последње дане свог живота, последњих шест мјесеци провео у Хиландару, гдје се упокојио. Отишао је у Свету Гору, како каже његов биограф, желећи Царство Небеско и тај његов гест и чин је био нешто што је одјекнуло широм православне васељене и широм ондашње Европе, да један моћни владар који је био страх и трепет за државе околне оног времена, који се сретао са Фридрихом Барбаросом у Нишу (то је вријеме кретања њемачке војске и њемачког цара на тзв. Крсташки рат, отприлике, оно што се данас догађа то је наставак тог хода Фридриха Барбаросе према истоку, како су стари говорили „времена се мијењају, актери се мијењају, али историја наставља свој ход и свој пут“.) Дакле, син са оцем, вођени Духом Светим, настанише се у овој Светој пустињи и начинише дворе Божије, како каже записивач, велики манастир, око њега многе друге цркве. Обишао је сву Свету Гору, обдарио све манастире, на Карејском сабору је Сава добио благослов да иде из Ватопеда у Хиландар, а ватопедски монаси су били љубоморни на тај његов гест и прихва-

тили су, под условом да од тада, па ево до данас, Ватопед и Хиландар буду као један манастир и данас сваке године, када је слава манастира Ватопеда хиландарски игуман преузима три дана управу манастира Ватопеда и обратно, када је празник Ваведења у Хиландару игуман ватопедски преузима кључеве и управу у манастиру Хиландару. Тиме се потврђује то јединство ове двије велике светиње вјековно, које је запечаћено управо временом Светог Саве.

Кад се већ налазимо ту, да би некако дочарали лик Светог Симеона и шта се са њим догодило послје његовог одрицања престола, да вам пренесем једно предање које сам чуо у крајњој светогорској пустињи, Катухања – тако зову то мјесто гдје је био један познати пјесмопојац цариградске Патријаршије Архимандрит Герасим, који је, између осталог, написао службу Светом Симеону и Светом Сави, ја сам му дао основе, на основу наших, словенских служби па је онда он на основу тога написао нову службу Симеону и Сави, и он је испричао овакву причу коју Хиландарци нијесу знали, били су је заборавили. Наиме, увече, по обичају манастирском игуман даје послушања братији, свакоме каже ти ћеш сјутра имати то послушање, другоме друго послушање, а онда ће рећи старцу Симеону „Ти старче Симеоне, сјутра ћеш да чуваш стоку манастирску и када буде звонило за ручак братски, заједнички, а ти понеси са собом у торбицу, понеси нешто од хране, мало хљеба, маслина и шта друго буде било, па кад будеш чуо звона, тамо гдје их будеш чуо ту сједи и ту ручај, помоливши се Богу“. „Нек је благословено оче игумане“, прави поклон и узима благослов старац Симеон. Идућег јутра хоће Свети Сава да види хоће ли испоштовати некадашњи моћни владар балкански послушање које му је наложено, па се попење на пирг који су већ били подигли, чувени пирг хиландарски, који и данас постоји, а ту је изнад горе манастирско имање гдје је била и та стока, данас су тамо и маслине, горе се иде према испосници Свете Тројице у којој је очигледно овај Доментијан писао житије Светог Саве и Симеона и гледа шта ће урадити Симеон. Кад је зазвонило види он њега како скида ону торбу са рамена, па вади из торбе бијело платно и распростире га по трави, па онда маслине, хљеба, лука и шта је још имао, прекрстио се, помолио се и кренуо да једе, а њему онда виче Свети Сава са пирга „Старче Симеоне, ако нијеси могао без столњака онда нијеси требао долазити у Свету Гору и у манастир Хиландар“, а он ће муњевито да извуче онај столњак, оно платно испод хране, просу се храна по трави а он ће да направи поклон до земље „Опрости оче игумане што сам сагријешо“, а каже Свети Сава побјеже, заплака се задивљен смирењем тог старца моћног који је ту, у име Господње, прихватио бескрајно смирење схвативши пролазност земне моћи и земне власти и тражећи себи спасења и тражећи себи Царства

Небеског. Е тај и такав старац Симеон упокојио се, као што је описано, пред иконом Мајке Божије од мозаика, она и данас постоји у манастирској ризници, и затражио од свог сина Саве да ту, гдје је био у његовој келији да му простру рогозину, онда се испружио на рогозину и ту је испустио своју Свету душу, упокојио се и, наводи опет његов животописац, упоређујући га са древним народним првацима и вођама изабраног народа, каже „И просвијетли се лице његово, као у старини богољупцу Мојсију, у том тренутку када се упокојио, лице његово је засијало свјетлошћу, као некада што је засијало богољупцу Мојсију Законодавцу. Прије свог упокојења, он је дао завет свом сину Светом Сави да га пренесе у његово отачаство. Није то било могуће одмах да се уради, али је послје седам година 1207. када је дошло до грађанског рата између Вукана и Стефана Првовјенчаног око власти, онда су и један и други молили, као што је записано, свог брата Светог Саву да пренесе мошти старца Симеона, што је он урадио. Има тамо једно мјесто близу Студенице, које се зове Полумир и данас, па предање каже да су га на том мјесту срели, али се нијесу помирила браћа, јер кад се браћа закрве ту није лако помоћи, али онда су мошти пренијете у Студеницу, гдје је било велико бденије, сабор, онда је Свети Сава одржао дивно слово, које је записано о помирењу и братској љубави, да се загрле над моштима Светог оца и они су то, њих двојица и урадили. Отац, који је родио сина, син који је родио оца, а на њима утемељено сагласје између Цркве и државе које је камен темељац и кичмена мождина свеукупне историје српског народа, са мањим неким измјенама и промјенама до нашег времена.

Само укратко да кажемо, све оно што се догађало, не само у вријеме немањићко, него и постнемањићко, што се догађало у вријеме националног буђења за вријеме великих патријараха Арсенија III Чарнојевића, Арсенија IV Шакабенте, који је ваш из ових крајева, у 18. вијеку, све што се догађало за вријеме Петровића све је то било, у ствари, нови и све новији покушај да се поново васпостави, оно што су створили Симеон и Сава и што је никло из њихове светородне лозе Немањића, да се поново васпостави то сагласје између духовног бића и тјелесног бића народа. Свети Сава упоређује живот, рецимо манастира Студенице са људским тијелом, а преко тога се упоређује и живот и однос у људском друштву. Као што је човјек састављен од душе и тијела, и као што је неопходно да постоји сагласје између тјелесног и духовног живота људског, исто такво је сагласје у једном општежићу гдје су грађевине, то је тијело општежића, а духовни живот и тај ритам духовни то је унутарњи ритам душе оних који ту живе и само кроз то сагласје се остварује прави живот и општежиће, само кроз то и сагласје душе и тијела између државе, светосавски и светосимеоновски схваћено, и Цркве, могуће је да један народ доноси истински здраве плодове и да се организује живот једне заједнице на прави, истински начин, заједнице државе, народа коме је Свети Симеон отворио хоризонте вјечне напуштањем државе, власти и својим двигом према вјечности, према Царству Небеском.

## Свети Симеон и Свети Сава и Црна Гора

У наше вријеме имамо поново покушај обоготворења нације, обоготворења државе, код нас у Црној Гори то је сад на дјелу, чудно је додуше како се то појављује као рецидив неке племенске прошлости старијих времена, послје је једног система који је хтио да буде универзални систем, свјетски систем какав је био комунистички систем, како и откуд сад тај повратак обоготворењу онога што не може бити Бог, ни Господ, а Свети Симеон, управо, то показује својим чином и својим гестом. Свети Симеон је створио то као мјесто гдје треба тај народ, коме је он створио ту државу да узраста, да се васпитава, да се храни, да не обоготворава ништа што је земно, него да кроз оно што је земно, кроз устројство земног града и земног живота да стреми ономе што је вјечно и што је непролазно. То је оно што је Свети Сава унио, док је овај отишао за Свету Гору, отворивши хоризонте свом народу и својој држави, докле је Свети Сава сишао из Свете Горе као Мојсије, опет упоређења које имамо у житијима Светог Саве и Симеона, сишао је, вратио се у свој народ да би том народу, тој држави подарио душу, да би им открио прави, истински смисао живљења, да би земном граду, земном царству открио смисао вјечног и непролазног Царства, што значи опредјељење за Царство Небеско није опредјељење које је започео тек цар Лазар на Косову, створивши косовски завет, него је то опредјељење које су Симеон и Сава већ утемељили органски, а Свети цар Лазар Косовски, он је тај завет и то опредјељење за вјечно и непролазно, запечатно косовским заветом, запечаћеним мученичком крвљу и тиме је тај завет светосавско-симеоновски и опредјељење, запечаћено мученичком крвљу косовских мученика царом Лазаром, постао основни стил мишљења, дјелања и живљења овог народа.

Кад год је овај народ био при памети, при здравој памети, он је све своје снаге усмјеравао у том правцу, кад год би скренуо са тог пута, а није му се то догађало ријетко, увијек је ишао странпутицама и намјесто да иде у земљу обећану, земљу Божију, у земљу живих, како је називају биографи Светих Симеона и Саве, они иду у земљу недођију. Није случајно Владика Николај написао ту књигу под називом „Земља недођија“. У вријеме Светог Саве и Симеона, само то да дотакнемо, оно што је веома битно, не само што је створена и обликована држава, него је тада утемељена култура и духовност овог народа, градњом величанствених храмова и лаври и оном симбиозом истока и запада у свеукупној нашој културној и духовној вертикали симеон-немањићкој и послје њих. То потврђују све ове лавре које смо поменули и многе





друге, да поменемо и цркву Светог Петра и Павла у Бијелом Пољу, да поменемо манастир Вољавац, Стефана Првовјенчаног у Вољавцу, такође код Бијелог Поља, овдје храм Ђурђевог Ступове, да поменемо Свете Архангеле, који су, додуше, срушени на Превлаци код Тивта, гдје је било прво сједиште првог Епископа Зетског. Црногорски митрополити су његови насљедници. И у архитектури, и у живопису, у свему томе, догодила се симбиоза, као што кажем, између оног што је најљепше дао запад до тог времена и на нашим просторима и шире од њих, преко Јадранског мора, из Италије и онога што је изњедрила из себе Византија, источно-ромејско царство, како је бољи његов назив, само на начин који је веома карактеристичан и да не кажемо јединствен управо за нас и овај наш простор. С једне стране струја романска, романике, а с друге стране рашка струја, рашке архитектуре спојене са романиком, а споља, узмите Студеницу, узмите Дечане, узмите манастир Градац, узмите и дјелове овдашњих храмова Светих Петра и Павла, видјећете да је романика споља оно што је запечатиле, дакле, западна архитектура тог времена, а унутрашњост, живопис то је чиста Византија, то је чисти исток православни, Јерусалим, Цариград, Света Гора, дакле, душа је исток, а хаљине то је запад.

То је оно што је обиљежило свеукупну нашу културу немањићког, па веома често и постнемањићког периода. Само и то да истакнемо, обично сад кажу да су Црнојевићи, да је то нека нова династија црногорска, која је утемељила модерну Црну Гору, а они су, прије свега, били зетски владари; треба имати у виду да се онда Црна Гора још није звала Црна Гора, тек касније, послје њих добила је тај назив, а друго што треба имати у виду да је грб Црнојевића био немањићи грб – бијели двоглави орао, ено га на манастиру Цетињском пренијет са старог манастира, приликом напада крајем 17. в. Турака и сукоб са Млечићима, дигнут је у ваздух, па су остаци тог манастира за вријеме Митрополита, како се сам потписује „војеводича српске земље“ Данила Петровића, то је пренијето и уграђено у садашњи манастир, дакле, бијели двоглави орао немањића, као што су и Петровићи истог таквог орла, узмите грб Светог Петра Цетињског, послје за вријеме краља Николе он је мало хералдички украшенији, али у суштини се ради о истом грбу, као што су и Црнојевићи и Петровићи били носиоци обнове онога што је за вријеме Светог Петра Цетињског називано обновом славеносербског царства, па су предлагали онда Светом Петру да држава буде обновљена, да се обнови Далмација, Травунија, то је интересантно, Диоклија и ови крајеви старе Рашке, да се обједини под владарем јединственим обновљеног славеносербског царства, а он да буде патријарх тог славеносербског царства, као што је и Петар II Петровић Његош, да и то поменемо, обиљежавамо 200-годишњицу његовог рођења, 1848. у разговору са Матијом Баном, који је био веза између њега и тадашњег Александра I Карађорђевића у Србији, па му он каже Поручи књазу у Београду, он у Призрен за владара, ја у Пећ за Патријарха 1848, оно што је касније, у ствари, и остварено за вријеме Балканских ратова. Ево сад обиљежавамо 100-годишњицу и добро је да то поменемо, када је краљ Никола кључеве манастира Дечана и Пећке патријаршије уручио тадашњем новопостављеном првом Митрополиту, послје укидања Пећке патријаршије Гаврилу Дожићу, потоњем Митрополиту црногорском и Патријарху српском, уручио му је кључеве од „светиња мојих древних предака Немањића“, он је крунисан круном Светог Стефана Дечанског која се чува у Цетињском манастиру,



краљ Никола, дакле, уручио кључеве „да чуваш светиње мојих древних предака и да пјесма Цркве Божије и пјесма народна да одјекује под њиховим сводовима“, добро је да то поменемо, јер је сад стогодишњица Балканских ратова, стогодишњица ослобођења и ових простора гдје се налазимо, 1912. и ослобођења Метохије. На жалост, наша садашња власт се одрекла Метохије и тиме се одрекла краља Николе тако да државу коју ствара, бојим се, ствара сакату у односу на оно што је хтио краљ и господар Никола I Петровић. То треба рећи, па сад, ја имам понекад обичај да понешто кажем па се некима и не допада, али морам то рећи, јер оно што говоримо то остаје за будућа покољења и то је провјера нас и нашег времена, наших врлина и наших мана, провјера тога да ли ходимо путем наших предака, владара од Јована Владимира до краља и господара Црне Горе Николе I Петровића, да ли ходимо путевима Симеона Мироточивог и Светитеља Саве, Светог Петра Цетињског и Светог Василија или идемо неким странпутицама које на знам куд нас воде и гдје ће нас довести. У сваком случају Симеон Мироточиви, његов храм, као што видите ниче у овом граду. Ми смо у почетку, Владико, разговарали да то буде тробродни храм Светог Симеона Мироточивог, један параклис Светог Саве, а други Светог Стефана Првовјенчаног, његових двојице синова. У сваком случају биће они ту заједно са Светим старцем Симеоном јер не могу они без њега, нити он може без њих, нити ми можемо без ове Свете тројице утемељивача Светородне лозе Немањића.



## СИНОДСКА АНАЛЕКТА

# ЦРКВА, НОВА СХВАТАЊА И НОВЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ (2)

Предавање на Редовном засиједању Светог Синода Јеладске Цркве, у Атини 4. октобра 2012.

Мњење православног свједочења

У овој атмосфери схватања питање је како требамо ходити као Црква. Како изложити наше свједочанство у људима који су потпуно равнодушни, предрасудни или и одрични и на сам помен Бога? Како говорити о Богу некоме ко Га не жели, осјећа да му није потребан, не тиче га се, нити га наслућује? Апостол Павле се нашао у Атини пред жртвеником посвећеном Богу непознатом. Нашао је сјеме вјере и трагања. Тадашњи Атињани су тражили Бога. Данашњи одбацују и саме жртвенике, а реакције да се данас изгради храм су познате свима нама. За наше доба вјероватно важи гесло „а Син Човјечији када дође, хоће ли наћи вјеру на земљи?“<sup>1</sup>. Такође, дужни смо признати да је отров ових нових схватања ушао и у црквени организам и манифестује се као секуларизација, као посрнуло и помиреност, као општа неспремност, као кукавичлук, као компромис и саображавање, као држање форме, а не као живљење тајне, као рационализам, који на чудан начин сапостоји са мњењем бескорисног провинцијализма или болесног конзервативизма.

Међутим, оно што у историји видимо да функционише као нож свједочанства је пророчка при-

рода ријечи, потврђивање проповиједи знацима<sup>2</sup>, дух самопожртвованости и страдања, хероизам апсолутног подвижничког избора, разликовање мјере пастирства, доказ светости кроз дјела. Црква без видних елемената покајања, без савремених знакова, без мњења које порађа пожртвованости, без подвижничког живота, без несебичног пастирског старања, без плодова врлине и светости представља ријеч побожности са истовременим одбацивањем њене силе<sup>3</sup>. Њена ријеч треба да је пророчка, ријеч вјере у Христа, а не једноставно етичко учење или подстрек дјела друштвене љубави. Стабло црквеног свједочења нису дјела љубави, нити свакако богословски стохазам, већ живљено пророчко богословље и истина, живот и исповиједање вјере.

Поред свега овога, истина се не може изражавати искрено. Ријеч Цркве треба да се разликује по аутентичности свог служења, њеној исправности, као и по апсолутној конвенционалности са животом и нашој вјери. Када патимо у нашем животу наша ријеч не може а да не буде несразмјерно осебујна. Истина је трансцендентна и не може се разумјети. Међутим, живот је видљиви и опипљиви дио истине, односно њено тијело. Спаситељна порука без присуства чулних и тајних врлина, без мириса благодатног живота и светости на коју нико неће обратити пажњу, а ово није претпоставка друштва, је већ претпоставка црквене заједнице. Оптужба коју нам спочитавају

1 Лк. 18, 8.

2 „А знаци онима који вјерују биће ови“ (Мк. 16, 17).

3 „Који имају изглед побожности, а силе њезине су се одрекли“ (2. Тим. 3, 5).



да је наша ријеч крута, формална и у исто вријеме помпезна свакако је основана, пошто живимо у добу и друштву у којем једно живиш и десет показујеш, па је боље десет живјети и једно исповиједати.

Извјесни тврде да нам је потребна модернизација и прилагођавање савременим датостима, а други истрајавају да црквена ријеч треба да очува дијакхроничност и другачијост поруке коју произноси, као што се дешава у нашем предању, а дозволите ми и једну личну претпоставку: ријеч Божија није од овог свијета, она је тајна, откривење неприступачног и непојмљивога, у којој човек може учествовати. Када је Господ говорио о тијелу и крви Својој Јеврејима није заводио својом ријечју, што је за посљедицу имало да га извјесни напусте говорећи да је „ово тврда бесједа“<sup>4</sup>. Али и у проповиједи Педесетнице, у којој се чуло „страно“ и видјело „друго“, извјесни сматрају да су се „апостоли напили слатког вина“<sup>5</sup>. Исто се дешава и са Павлом. У Атини је јасно говорио о Христу васкрсом, а рационални филозофи су му одговорили „да те чујемо опет о томе“<sup>6</sup>. Ове три јавне проповиједи представљале су истину вјере као тајне, која је првобитно била одбачена, али је њено изложење као сјеме на земљу тадашњих друштава исклијало и то на чудесан начин. Оно што је коначно потребно су савремени „народи“ који нису толико разумјели поруку, колико као изненађење тајне и суздржаност са страхом Божијим и изложење свједочанства кроз уста живота Цркве.

Црква је католичанска и апостолска. Ово значи да цјелокупно њено присуство не може имати никакве везе са провинцијализмом, расизмом или страхом од људи. У једном добу и једном свијету исмијаном проповиједима јединства, химни демократије и професија људских права, у којем је појам слободе изгубљен, у којем се људи све више губе иза зидава тјескобног индивидуализма и друштава који се окупљају у собама извјесне свјетске електронске тамнице, основни елемент свједочења Цркве је васељенскост проповиједи, отварање ка „свим народима“, бескрајних могућности, ширине, милости, своје слободе, све ово у комбинацији са јасношћу и смјелошћу њеног исповиједања.

## Практични предлози

**А**дозволите да завршим ово моје сажето изложење извјесним практичним предлозима, под условима да се остваре претходне претпоставке.

<sup>4</sup> „Ово је тврда бесједа. Ко је може слушати... Од тада многи од ученика његових отидоше натраг; и више не иђаху с њим“ (Јн. 6, 60, 66).

<sup>5</sup> Дап. 2, 13.

<sup>6</sup> Дап. 17, 32.

1) Прва ствар је живот нас као Црква. Када се наша слика, одражавање нашег мњења поистовјети са умјешном свјетовном силом, са споровима и расправама о несуетинским стварима, претензијама на различита права, егоистичким супротстављеностима и непрестаним антагонизмима, кадровским рјешењима, суперлативним титулама које нити имају вриједности нити у њих неко вјерује, тада наша порука нема другачијост божанског свједочења, које обећава истину, већ само изражава одбојно и провокативно лажирање обећаног. Вријеме је да устројство синодалног и колективног црквеног израза (нпр. избор епископа) стекне конвенционалност јеванђељске ријечи.

2) Оживљавање нашег живота. Требамо признати да се свједочанство не даје као нешто некорисно свијету, већ проистиче по природи и спонтано. Можемо јести посна јела, а да и не знамо да постимо, да казујемо молитве, не знајући да се молимо, да идемо у цркву, али да не произносимо славу Богу, да читамо књиге, а да се не култивирамо, да исповиједамо наше гријехе, али да се не кајемо, да се можда причешћујемо и то често, али да се не тајноводимо, да држимо црквене законе и јеванђељске заповијести, али да немамо благодат. Наши свештеници од обредослужитеља треба да постану тајноводственици, наш народ од црквених присталица треба да постане народ вјерних, наше догме треба да постану живот, наш Сабор од дијацезалног тијела треба да дјелује као духовни израз божанске воље у нашем животу. Тада било какво свједочанство, чак и оно ћутње, чак и ако се покажемо несавршеним, истинито је и дјелује као мач Духа.

3) Образовање вјере и црквено култивисање треба да имају елементе живог оглашавања, а не школске лекције. Одговорност квалификованости вјерних искључиво отежава саму Цркву. Оно је дио живота, а посебно се требамо старати о свакодневном оглашавању и да се упари учење са богослужењем и учествовањем у црквеном животу. Ово треба да почне не одлуком Сабора, већ непосредно активизацијом епископа.

4) Велико завјештање наше Цркве представља литургијски живот. Његову потребу, али и њене посљедице сви ми живимо у извјесној мјери. Кроз њега Света Гора тајанствено привлачи и оне посјетиоце који немају оријентацију. Литургијски препород, о коме толико бива ријечи, је неопходнији него икада. Међутим, не у условима модернизације и секуларизације која се може претворити од тајноводства у умјетност или од тајне и богослужења у дјелатно изображавање. Богослужење не значи поредак, исправни типикон и разумијевање. Оно значи учествовање у тајноводству, а ако га посекуларизујемо онда ћемо га и уништити.



Такође, и наше богослужење треба бити пропраћено са што је могуће више учествовања (нпр. заједничко произношење Символа вјере, молитва Господња, појање и др.).

5) Свакако требамо створити други однос са народом Божијим и уопште са друштвом. Да се приближимо народу!!! Не само да се старамо, већ прије свега да дишемо њиме. Дакле не можемо убјеђивати новинским лецима и саопштењима или промовисањем нашег дјела кроз средства масовног информисања. На штету наше Цркве предра суде су већ пустиле дубоке коријене у срцу народа, а општа клима је крајње неповољна. Наше повођење свјетовном влашћу треба у коријену бити преиспитано, јер више ништа

није датост. Западно-умни однос Цркве и државе који нам је наметнут и који смо прихватили у великој мјери погађа предањски однос Цркве и народа.

Дошао је час када

Црква треба да дјелима разобличимо **чедородство**. Ово није толико тешко, јер није тековина историјског односа Цркве и народа на нашим просторима.

6) Такође, постоје и потребе изван непосредне сфере одговорности и надлежности Цркве. Тако, на нашим просторима Црква је дужна да преузме водећу улогу у борби за очување историје, очување националне посебности и језика, ради преживљавања моралних начела и права. Неко треба рећи ствари у њихово име, а све ово треба бити без свјетовног фанатизма и емпатије, већ као израз исповиједања истине против које се полемише на разне начине, не искориштавајући њену свјетовну силу, већ вреднујући њену духовну заоставштину. У овом оквиру свако настојање истицања такозване „Националне својине“, у нову визију, под слоганом „од благочестивог народа за народ“, могло би бити под конкретним условима, који имају јединствене елементе националне хомогенизације, повратка историји, савременом стваралаштву, ширењу Цркве и природном обнављању њеног односа са народом.

7) Живот Цркве је нераскидиво везан за цивилизацију. Црква која не производи цивилизацију је организам без живота. Истина и љепота иду под руку. Наше доба нема више племенитост и естетичност. Не производи цивилизацију. Вријеме је да ми откријемо постојећу празнину, да подаримо цивилизацију. Ограничили смо се на јавне кухиње, на опште бакалнице, љечилишта и старачке домове. Ово је врло значајно, али није довољно. Црквене умјетности, поезија, књижевност, истицање здраве народне ријечи на најбољи начин би помогли откривању празнине цивилизације у наше дане. Међутим, ово иде у корак са квалитетом, изворношћу, генијалношћу, величанством и свакако претпоставља духовни процват. Неправедно је не вредновати огромно и јединствено искуство нашег Предања. Вријеме је да понудимо истину у виду културе и цивилизације.

8) На свом путу кроз историју Црква је увијек поштовала мудрост старих, али и прожимала чедне младалачке душе. У оквирима њеног свједочанства никада нису недостајали млади, а данас је истина да барем привидно бива прекинута нит односа са свијетом младих и њена заступљеност у њему, што је за посљедицу имало да омладина превазилази њен дијалекат и да оста-



не одсјечена од њене спаситељне поруке. Ово тешко питање би требало произједрити својеврстан покрет обновљења. Наша ријеч данас треба да је јасна, смјела, савремена, пуна наде, младалачка и херојска. Само са таквим елементима у општем свједочењу могла би се придобити дезоријентисана и безнадежна срца младих. Преовладавајуће становиште да порука Цркве бива конзервативна је неопростива грешка коју треба одбацити из нашег мњења и нашег живота. Конзервативност није врлина. Истина Божија је превасходно револуционарна, разобличавајућа, неподвижена, пуна изненађења, богата неочекивана, она је слобода и сила. Оно што тражи је жедна младалачка душа.

9) Посебну пажњу треба посветити нашем односу са науком. Не постоји нити један разлог да се прибојавамо науке. Проблеми који наизглед постоје огледају се у искључиво западном схватању вјере, која је опасно и небогословски рационализована и као таква уско тумачи тајну свијета, живота и човјека и тражи основе у сваком научном достигнућу. Савремена наука не пријети нашој вјери. Управо супротно, потврђује је – и то на величанствен начин – како је живи наша Православна Црква. Данас бисмо могли написати један запањујући Шестоднев, вреднујући једнако запањујуће тековине савремених природних и биолошких наука, не на основу дословне сагласности науке са књигом Постања, која тобоже „доказује“ постојање Божије, већ на основу једне задивљујуће конвенционалности савремене научне космологије и антропологије са православним богословљем и његовим апофатичким карактером, који упућује на Његово вјечно присуство и проглашава да „Бог нити јесте, нити није, већ је као Сушти изнад бића“<sup>7</sup>! Године 2000. Свети Синод је организовао једну пионирску конференцију под насловом „Наука, технологија, Православље“, која се одмах и без одлагања требала поновити и то употребом савремене технологије. Наша пастирска одговорност да загријемо добронамјерне научне душе и да се вреднује ризница њиховог знања је свакако ургентна потреба.

10) Сразмјерно требају бити посматрана и вреднована и евентуална технолошка достигнућа. Истина је да су овдје ствари сложеније, јер постоје прије свега примјене у простору биолошких наука које дословно затамњују дух. Међутим, по узору на Комисију за биоетику, могли бисмо организовати Комисију научне етике и вредновања технологије, која би, с једне стране вредновала научни прогрес и технолошки развој, а с друге би вредновала богословску зрелост

онога што оне нуде. На примјер, не можемо самовољно коментарисати савремена истраживачка достигнућа физике, медицине и генетике не разумијевајући њихову природу, нити говорити о проблемима који настају из неисправне употребе друштвених мрежа (подразумијевам фејсбук или твитер) немајући нужно потребну квалификацију да о томе судимо. Ове комисије свакако треба да имају и међународни карактер, да воде међуправославном општењу и да се изражавају кроз савремене путеве друштвене информисаности. Такође, разумно вредновање средстава које нуди интернет, могло би представљати јединствено оруђе црквеног свједочења, а настојање које се у последње вријеме од стране Цркве улаже да профункционише телевизијска станица треба реализовати без и најмањег одлагања.

11) У друштву у којем владају појмови као што су добит, плата, накнада исти треба да буду сагледани од Цркве тако што ће се с једне стране истицати пожртвовано сиромаштво и оскудност, а с друге несребични допринос и волонтерство, а односно учење расположе и искуство и толиким средствима и механизмима. Волонтерство може потаћи свијет да поприми димензије црквеног покрета, а већ постоји богато искуство у другим православним земљама са задивљујућим резултатима.

12) Коначно, Црква треба да стресе са себе свој провинцијализам и да емфатички истиче своју васељенску димензију. Сматрам да је нужан и неопходан развој што је могуће више снажнијих и здравијих међуправославних односа. У овом домену, Јеладска Црква има много тога да понуди, а много чиме и да се окористи. Међутим, осим практичне користи (размјене искустава, културолошких размјера, узајамне економске сарадње, политичке подршке у вријеме искушења и слабим странама једне од друге и сл.), истраживање духовног хоризонта, ширење црквеног окриља и васељенски склад нашег заједничког хођења као православних, представља практични доказ да је Црква „једна, света, католичанска и апостолска“.

Ово је најубједљивији противпредлог новим схватањима и богословље снажније од сваке технологије, најснажније свједочење наше Цркве у савременом свијету. Данас, празнину вјере на Западу, сагласно Архиепископу Тиранском г. Анастасију<sup>8</sup>, покрива Ислам. Можда је дошао тренутак да ову празнину покрије управо Православна Црква<sup>9</sup>.

*Превод са јелинској: мр Борис Мркаја*

8 Бесједа при проглашавању почасног доктора Одсека историје Јонијског универзитета, Крф, 20. март 2007.

9 „Можда вијек касније Православна Црква буде једина велика хришћанска Црква која ће преживјети, пошто само она чува памћење да је религија тајна“ (Sir Steven Runciman, *Орθοδοξία καί Έλληνισμός*, „Вјџма“ 8.9.2002).

7 Вд. Свети Максим Исповиједник, *Тајноводство*, PG 91, 664Е.

# ФОРМИРАЊЕ ВЕЛИКОГ ПОСТА

## Потреба за постом

Човек да би живео мора да једе. Он мора узети свет у своје тело и трансформисати га у себе, у крв и месо. Бог је људима дао да једу све што земља даје: „ево дао сам вам све биље што носи семе по свој земљи, и сва дрвета родна која носе семе; то ће вам бити за храну“ (Пост. 1, 29). „Човек је оно што једе“.<sup>1</sup> Храна је благослов али је потребан и пост. Сам Христос каже да ће сватови постити када се женик узме од њих (Мт. 9, 15).

У годишњем богослужбеном циклусу, хеортологију, ми се трудимо да опонашамо Христов живот од Рођења до Васкрсења и Вазнесења. Црква увек жели да се уподобљава Христу па тако опонашамо и Христов пост.<sup>2</sup> Међутим, пост није само опонашање већ он има и сотириолошки карактер. Ако се уподобљавамо Христу онда у хеортолошком смислу идемо заједно са њим ка Пасхи. Установа поста и установа богослужења (односно установа човјековог односа према Богу) је четрдесетодневни пост Господа у пустињи (Мт. 4, 2; Мк. 1, 13; Лк. 4, 2). Други важан тренутак за установу поста су Христове речи на питање како се можемо ослободити од демона где он каже: постом и молитвом (Мк. 9, 29).

Пост је принос Богу и то је кључно решење потребе за постом! Ава Доротеј тумачећи пост говори о десетку који на крају године дајемо Господу и он каже да је пост десетак.<sup>3</sup> Он то описује на следећи начин: Пост траје четрдесет и девет дана али будући да суботе и недеље нису посни

дани јер се једе на уљу сем једне Велике Суботе, онда имамо тринаест дана мање, дакле имамо тридесет шест дана поста и томе додајемо период после служења Литургије на Велику Суботу до Пасхе дакле још пола дана и тако добијамо 36,5 посних дана што је десети део године.<sup>4</sup>

Пост је и жртва и принос. Пасхално јагње је било најбољи принос који се могао принети Богу, док на Литургији имамо парче хлеба и вино које приносимо Господу.<sup>5</sup> Ми му не приносимо злато већ хлеб. Вино и хлеб постају првина васколике творевине. Када постимо имамо нешто сасвим друго, ми се одричемо<sup>6</sup> да би приносили. Празновати значи благовати и користити добра која смо добили и принели Господу.<sup>7</sup> Возглас на литургији „Твоје од твојих“ је врхунац приноса.<sup>8</sup> Из овога видимо да ништа није наше јер смо све добили. Хлеб је дар и није наш лични принос. Пост је једини дар који можемо лично да дамо – принесемо Богу.

Пост као пост не значи ништа, једино добија на значењу ако се ми жртвујемо и приносимо нешто Богу из својих првина, онда је то највећи принос ради повратка у заједницу са Богом коју смо имали пре пада. То опредељење за пост значи издржавање у послушању.

Према Егеријином сведочанству видимо да се строги пост држао од понедељка до петка и да су јели само по један оброк суботом и недељом<sup>9</sup>, али од наших могућности зависи како ћемо постити. За некога је већи пост када једе, јер мора да једе, али не зато што хоће, већ из здравствених разлога. Неједење би било наша предаја на самоубиство, а Господ не тражи да се саможртвујемо, јер је он сам себе принео на

4 Ава Доротеј, *Поуке*, Манастир Хиландар 1996, 113-114.

5 Александар Шмеман, *За живој свети*, нав. издање, 40-43.

6 Једна од димензија поста јесте милосрђе. Ја нећу да једем да бих дао другом, односно одричем се нечега да бих задобио благодат. Пост је период ослобађања од страсти али то не значи само уздржање од греха и покајања већ захтева делатност и чињење милостије. Ово је нарочито наглашено у богослужењу пете седмице поста у ком се тумачи и објашњава Христова прича о сиротом Лазару (Лк. 16, 19-31), са поуком да Божје царство није јело и пиће, него правда и уздржљивост са светошћу зато ће у њега ући они које своје богатство из велике љубави деле са сиротима.

7 Радомир Милошевић, *Православна еорџологија*, Храм Светог апостола Луке, Смедерево, 2004, 24.

8 Александар Шмеман, *За живој свети*, нав. издање, 48.

9 Егерија, *Путовања по Светој земљи*, Рашка школа, Београд 2002, 58.

1 Александар Шмеман, *За живој свети*, Логос, Београд 2006, 19.

2 Исто, 60-61.

3 У закону је Бог заповедио синовима Израљевим да сваке године дају десетак од свега што стекну. Чинећи тако, они су примили благослов на сваку своју делатност. (Пост. 14, 20).





жртву и друга жртва не треба. Пост је предаја Господу. Живо учешће у ономе што је он за нас учинио. Пост је почетак нашег уподобљавања Господу до Великог Петка и Васкрсења. У природи је све циклично, и ако је човек толико везан за време онда је потребно и литургијски да се уподоби времену. Пост је једино наше лично што приносимо Господу.<sup>10</sup> Када се деси нешто нашем ближњем ми онда не можемо ништа да једемо, а то се дешава из разлога љубави према том ближњем. То је пост. Пост је због љубави према Господу



## Дани поста

**П**ост као припрема за Васкрс настао је несумњиво врло рано али до данашњег облика и дужине дошао је кроз период од неколико векова. У писму Светог Иринеја, које упућује епископу Виктору Римском, видимо прве кораке у настајању данашње Четрдесетнице, која је у то доба била сведена на један или на два дана поста, са напоменом да се то није сматрало претпасхалним постом, него пасхалним.<sup>11</sup> Може се претпоставити да је већ тада, у времену о ком говори Свети Иринеј, међу хришћанима постојала жеља о четрдесетодневном посту као подражавање Христу.

Његово продужење до времена од 40 дана несумњиво бива под утицајем праксе оглашених, из жеље да се постом и молитвом садејствује припреми оглашених за крштење.<sup>12</sup> Мада је пост Четрдесетнице настао у вези са крштењем, већ у III веку он се почиње посматрати као нешто самостално. О томе сведочи „Завештање“, док „Иполитови канони“ о овом посту говоре без односа према крштењу<sup>13</sup>; међутим, веза поста и припреме катихумена за крштење остала је јако изражена у богослужењу. Будући да је Јерусалим град у ком имамо процват богослужбеног живота онда је и продужење поста до 40 дана могло првобитно настати у Палестини, а како је црква у Јерусалиму имала велики ауторитет, то се пракса поста од 40 дана лако могла раширити по читавом хришћанском свету. Од IV века имамо прва, веома јасна сведочанства и о четрдесетодневном трајању претпасхалног поста, који, можда, већ крајем III века постаје оно што ми знамо као Четрдесетница. Прво такво сведочанство припада Никејском сабору (325) који у свом петом канону захтева да помесни сабори буду „један пред Четрдесетницом, како би, ослободивши се

од сваке малодушности, могли принети Богу чист дар, а други у јесење доба“.<sup>14</sup> По Јевсевију Кесаријском, „ми празнујемо Пасху, примивши на себе четрдесетодневни подвиг ради припреме за Пасху... пре Пасхе ми себе укрепљујемо постом који траје шест седмица...“<sup>15</sup>

Из Егеријиног сведочанства примећујемо једну седмицу поста више него данас. Ова седмица је вероватно прешла у припремне недеље поста и то можемо видети у забрани да се у среду и петак сиропусне седмице врши тајна брака, а у среду и петак ове седмице не служи се литургија, нити пређеосвећена, нити Златоустова, нити Василијева, сем ако у те дане падне празник Сретења Господњег или храмовни онда се служи литургија Златоустова,<sup>16</sup> док се у типичу Велике цариградске цркве IX-X столећа прописује поред осталог Литургија пређеосвећених дарова.<sup>17</sup>

## Суботе и недеље великог поста

**П**родужење поста на четрдесетодневни период намеће питање како поступити са недељама које су у том времену. Одговор на то донекле је дат још у времену III века од стране Иполита Римског. У натпису који се налази на његовој статуи која је

10 Недељко Гргуревић, *Увод у православну литургију*, Богословски факултет у Либертвилу и Духовна академија Св. Василија Острошког у Србињу, Србиње 2003, 114.

11 Михаил Скабаланович, *Тумачење Типика*, Истина, Шибеник, 2008, 57.

12 Владимир Вукашиновић, *Формирање Великој Посја*, „Прволик“ 2 (2008), 20–26.

13 Михаил Скабаланович, нав. дело, 104–105.

14 *Свешћени Канони Цркве*, превод са грчког и словенског Епископа Атанасија умировљеног Херцеговачког, Београд 2005, 70.

15 Михаил Скабаланович, нав. дело, 209.

16 В. Николајевић., *Велики Типик*. Београд 1984, 166.

17 Лазар Мирковић, *Хеорјологија или историјски развијак и бојослужење јразника Православне Источне Цркве*, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд 1961, 149.

откривена у Риму, постоји забележено правило: „пост је потребно прекинути када је недеља“, док Свети Амвросије каже: „Током Чет-

**Празновати значи благовати и користити добра која смо добили и принели Господу. Возглас на литургији „Твоје од твојих“ је врхунац приноса. Из овога видимо да ништа није наше јер смо све добили. Хлеб је дар и није наш лични принос. Пост је једини дар који можемо лично да дамо – принесемо Богу**

десетнице посте се сви дани осим субота и недеља“.<sup>18</sup> Златоусти суботу и недељу назива данима одмора од поста.<sup>19</sup> Свети Василије Велики казује да се пости само пет дана у седмици.<sup>20</sup> Ово ће дефинисати Лаодикијски сабор у свом 49. правилу у ком се каже: „Да не треба у Светој Четрдесетници Хлеб приносити, осим само Суботом и Недељом“. Ово сасвим јасно говори о самом карактеру поста и његовом односу према евхаристији.

Евхаристија је есхатолошки догађај и немогуће је да не буде торжествена, радосна, сјајна. Евхаристија има васкрсни и есхатолошки карактер који има следећу последицу: Црква се за време савршавања Евхаристије купа у светлости и заогрће свим сјајем којим располаже.<sup>21</sup> Пошто смо видели да Евхаристија има есхатолошки карактер онда се ми у Евхаристији крећемо у простору будућег века, у простору Царства.<sup>22</sup> Ако сада ово упоредимо са

18 Михаил Скабаланович, нав дело, 211.

19 Златоусти, 11. беседа на Посишање, преузето од Михаил Скабаланович, нав дело, 212.

20 Свети Василије Велики, 1. беседа о Великом Посицу, преузето од Михаил Скабаланович, нав дело, 60.

21 Јован Зизјулас, *Евхаристија и царство Божије*, Црква у тајни пројављена, Пожаревац, 2012, 212.

22 Есхатолошки карактер Литургије и њено надилажење времена, карактеристично је изражено у речима анафоре: „Сећајући се... Крста, Гроба, Васкрсења, Вознесења... и Другог Доласка...“ Анафора литургије Св. Јована Златоуста, *Службеник*, превод комисије Св. Архијерејског Синода

49. правилом Лаодикијског сабора можемо закључити да је пост одраз садашњег века.

Вероватно је ово разлог због ког је у Јерусалиму у IV веку постојала следећа пракса: „У нашем делу света пост траје четрдесет дана пре Васкрсења, а овде (у Јерусалиму) осам седмица. Има осам седмица јер нема поста суботама и недељама (осим само једне, када се пости јер је тада предваскрсно бденије – али осим тога народ никада не пости ни у једну суботу у току године). Тако, дакле осам седмица, мање осам недеља и седам субота – једна је субота кад се пости – чине четрдесет и један дан поста.“<sup>23</sup> Данашња дужина поста од 48 дана настала је тако што се недеље првобитно нису рачунале у пост, а да би се добило пуних четрдесет постних дана морало се постити седам седмица. Касније су и недеље ушле у пост, али са блажом варијантом у исхрани, па је целина поста реорганизована и већ у V веку Велики пост има данашњи облик и дужину.<sup>24</sup> Субота није дан поста већ дан празновања, јер ју је Сам Бог установио као празник: „и благослови Бог седми дан и освети јер се тога дана одморио од дела која учини и створи Бог“ (Пост. 2, 2). Празновање суботе није просто пренето на недељу већ је она задржала своје значење дана освећеног и благословеног од Господа, за разлику од недеље која је према бројању Светих Отаца осми и први дан.<sup>25</sup> Субота дан стварања, дан овог света постао је – у Христу – дан очекивања, дан пред даном Господњим. Ово значење суботе добија посебну јачину за време Великог Поста, јер је сврха Великог поста баш у томе да поново открије хришћанско значење времена као припреме и ходочашћа и статус хришћанина као туђина у овом свету. Субота повезује посне напоре са будућим испуњењем, и даје посту посебан ритам.<sup>26</sup>

СПЦ, Београд 1986. евхаристијско приношење елемената творевине Богу у Анафори, чини време преображеним и лишеним елемената пропадљивости. У Анафори имамо искуство Есхатона и вечности незамисливог унутар историје. Ми се сећамо Славног Христовог Другог доласка боравећи у Царству Небеском.

23 Егерија, *Путовања по Светој земљи*, Рашка школа, Београд, 2002, 55.

24 Р. Милошевић, *Православна еортологија*, Храм Светог апостола Луке, Смедерево 2004, 48.

25 А. Шмеман, *Велики Поси*, нав. издање, 74.

26 Исто, 76.



# ПОСТИМО БРАЋО И СЕСТРЕ И ДУХОВНО И ТЈЕЛЕСНО

Често се у нашем животу чују ријечи: живот је борба, и то стална и сурова са многим недаћама и искушењима, борба у себи са самим собом и борба са спољашњим непријатељима. Борба са самим собом подразумијева борбу против рђавих мисли, непристојних ријечи и нечасних дјела; затим борбу са злим дусима који по оној народној „нити ору нити копају, већа само о злу мисле“.

Успјех и коначни исход те борбе зависи од наше упорности, уздржљивости и умјешности, од нашег схватања шта је то корисно по нас и наш смисао живота. Зато у животу свакога постоји једна узвишенија, духовна борба против грешних жеља и мисли, ријечи и дјела. И за ту борбу на коју смо сви као хришћани призвани потребна је обука и припрема, наша упорност и одлучност.

Господ Исус Христос започео је своју узвишену месијанску проповијед на спасавању људи од гријеха и њиховом морално-духовном обнављању и преображењу управом тајном поста, јер и Он „поставши четрдесет дана и ноћи четрдесет“ показао је примјер који је и нама задат.

Постоји као што знамо и духовни и тјелесни пост, и оба су важна и неодојива. Јер као што се цјеловита личност пројављује у заједници душе и тијела, тако исто и пост постоји и за душу и за тијело. Тјелесни пост је уздржавање од јаке хране и жестоких пића на једно одређено вријеме. Духовни пост је, пак уздржавање од рђавих помисли, нечасних жеља, непристојних ријечи и дјела противних вољи Божијој. Тјелесни пост без духовног нема користи и важности, као и што духовни пост тек са тјелесним добија своју праву и исконску пуноћу.

Један нам црквени пјесник поручује: „Када постите, постите и тјелесно и духовно; тјелесно уздржавањем од хране и пића, а духовно постимо ако: гладнога нахранимо, ако избацимо из свог срца грешне жеље, из ума рђаве мисли, ногама својим да не ходимо путем нечастивим, и тако духовно постећи, добијамо од Бога велику милост“.

Даље нам говори Свети Јован Златоусти: „Не говори, постио сам толико и толико дана, нисам јео ово ни ово, нисам пио вина, већ ми реци: да ли сам успио да од гневљивог постанем смирен; од суровог благонаклон? Ако сам испуњен злом, има ли смисла и да ли вриједи да изнураваш своје тијело тјелесним постом: уздржавајући се од јаке хране и жестоког пића? Ако постиш, докажи то дјелима својим. Ако видиш брата свог срећног, не завиди му. Треба да посте не само уста твоја већ и очи, и уши, и ноге и руке и сви дјелови твога тијела“

Пост је вјековно испробано средство да се постигне чистији, и савршенији духовни живот, и без њега се не може напредовати у духовном животу, и схватити смисао људског постојања. Постом се обуздавају страсти, угушују рђаве мисли из срца, избацују нечисте жеље, једном ријечју постом се облачи човјек у новог човјека. Пост је једно ново крштење, преображење, јер у срцу се рађа нови човјек, окупани, умивени препорођени, свјетлији, освећени. У посту умире грешни, а васкрсава стари, нови човјек. Тада човјек постаје поново син Божији, и као такав наслједник Царства Небеског.

Свето писмо нам свједочи да су многи поболијевали од преједања, нико никада није умро или оболио од правога и истинскога поста, који Црква мудро даје људима као средство усавршавања. И данашња медицина нам препоручује у болестима нашег тијела дијету, као опробано средство за тјелесно оздрављење од многих тјелесних болести. Али, духовни пост је узвишенији и садржајнији од дијете.

Постом се поставља сигуран и чврст темељ за изградњу доброг карактера, и формирање комплетне личности у човјеку. Постећи, људи постају часнији, поштенији, карактернији. Стога Црква, која је она која чува и даје човјеку најплеменитија средства спасења и обоготворења, непогрешиво позива све нас да постимо и духовно и тјелесно, и да тако постанемо истински наслједници онога што чујемо, живимо и имамо као хришћани, а то је предокушај Царства Небеског, већ овдје и сада.



# МОНАШТВО ЈЕ ПУНО РАДОСТИ ВАСКРСЕЊА

Доносимо предавање које је недавно упокојени отац Лука одржао 18. маја 2008, на Недјељу ослабљеног у манастиру Подмаине, код Будве

Ова реч предавање је мало чудна, јер то значи да је неко нешто примио да би могао да предаје другима. А ја не могу рећи да сам свим бићем примио тајну Васкрсења у себе, барем не онолико да могу да је предам другима. Ја могу да причам о њој, али колико је она постала део мога живота то сам Бог зна. Зато сам и инсистирао да ово не буде неко предавање, јер постоје ствари које се уче, које се предају и примају и тако даље, али постоје и ствари које се живе. Васкрсење се живи, оно не може нигде да се купи, нигде не може да се набави. Христово Васкрсење нико није видео. Ми сви живимо у веровању у Његово Васкрсење, зато што знамо да је Он васкрсао. Дух Свети то сведочи у Цркви Божјој, сведочи у свима нама да се то Васкрсење заиста догодило. Сви знамо и да је анђеоло подигао гроб, плочу са гроба, и да су мироносице виделе празан гроб, као што су га видели празнога и апостоли, Петар и Јован, када су дошли, и да су апостоли касније видели и васкрслога Христа. Али само Васкрсење, и то је значајно, нико није видео. Питање је да ли се оно уопште може видети. Зато сам мислио да овај разговор, овако помпезно назван „Монаштво и Васкрсење“, више одржимо као неки разговор него као неко предавање.

У ове васкршње дане ми продужавамо празник, јер од свих хришћанских празника, овај, не само што је најважнији и што је темељ наше вере, него се и најдуже слави. Слави се четрдесет дана, па практично, негде смо и дуже у том осећању. Сав живот је промењен, поздрављамо се стално са: Христос Васкрсе, не поздрављамо се нашим уобичајеним поздравима, још увек држимо по кућама васкршња јаја, пост је ублажен,

влада неко осећање празничности. Покушавамо да у свакој пори нашег живота нађемо то Васкрсење, јер се оно уписало, и уписује се, сваке године баш на сам тај дан Васкрсења, уписује се све јаче и јаче, уписује се у наше душе, у наше животе и тако ових четрдесетак дана после празника Васкрса ми живимо у том Васкрсењу. Ето и овим предавањем, то јест овим дружењем и овим разговором хтео сам више од свега да продужимо мало то осећање Васкрсења.

Али ево опет чудне ствари. Нека тема „Монаштво и Васкрсење“. Да ли то значи да монаси имају неки посебан однос према Васкрсењу, да они на неки начин другачије гледају на то. О томе бисмо мало могли да поразговарамо и ево, предлажем да почетак свега тога, и овог мог неког излагања, буду неки делови из Јеванђеља. Знате, прва ствар коју је Господ Васкрсли рекао мироносицама била је: Радуйте се. Радуйте се смрт је побеђена. И сад ми Хришћани, који смо тако навикли на радост Васкрса, ми неки пут не схватимо довољно шта се то у ствари догодило, какав је то страشان шок видети некога васкрслога. У Символу вере, који Црква доста благо, иако тачно, али доста, да кажем и песнички, излаже пред верне, каже се: да је Христос и страдао и био погребен, а у ствари може да се каже: умро и био сахрањен и васкрсао трећега дана. И зато је ово чудо које се догодило, дакле човек који је умро, ожаљен, оплакан, сахрањен, преко кога је стављена гробна плоча и после тога остављен, ето он се појавио жив, посведочивши тиме да је Бог. И то је био онај централни моменат којим је један период у историји рода људскога био завршен и почео један нови, нешто се ново отворило ту, отворило се то да је смрт побеђена и да сад морамо да живимо хтели то или не хтели једним другим животом. Најбоље је, да кажем тако некако, и најприродније осећање радости Васкрсења, која, ако је прихватимо, постаје део нашег живота и део нашег односа према свету. Видећемо, негде је у ствари она и окосница нашег хришћанског поимања стварања и света и човека, нашег односа према Богу. Један

тихи глас: Христос васкрсе, је у нама произвео велики утисак и то је тачно за све нас, зато што је то било изговорено у пуноћи. Али погледајмо и другу страну. Громогласне химне васкрсењу које се налазе у Богослужењу – написали су монаси. Написали су, зато да би показали баш ту разлику између периода који је био пре Васкрсења и овога који долази са Христовим Васкрсењем и нашим Васкрсавањем у Њему и са Њим. Адам је био силно погрешно, мењао је суштину за пролазност, за појавно, тако да кажем, и од њега па до Васкрсења Христовог та појавност ствари је нешто што чини људски живот. Васкрсењем Христовим, та појавност одлази у други план, та једна свакодневица без Васкрсења једноставно бива уклоњена и почиње нека врста вечодневице која је заквашена Васкрсењем Христовим. Није Васкрсење нешто ни што се може вечно објаснити нити се оно може написати, зато све ове химне, које су монаси писали о Васкрсењу, ево само ако узмете тај пасхални канон, који, да тако кажем, вришти од радости, зато је на Богослужењу он тако и представљен. Свештеници узвикују много пута: Христос Васкрсе окупљеном народу, показују да учествују у тајни. Дакле нешто



што се осећа читавим бићем, то постаје мото нашег живљења. Како да га објаснимо, како да кажемо шта се то десило – Христос је Васкрсао. Али тиме ми у ствари постајемо вечни, тиме појавно одлази од нас а суштинско остаје, барем би тако требало да буде са нама Хришћанима.

А монах, то је човек који баш то хоће по сваку цену, да то појавно учини заиста маргиним свога живота а да се, баш усредреди, тако да кажем, на ово што је суштинско а зна да је суштинска ствар Васкрсење, и тим Васкрсењем онда он живи јер зна да га оно чека. Не боји се смрти јер зна да је смрт пут баш ка том Васкрсењу, ка тој суштини, ка том смислу, и смрт постаје на неки начин део Васкрсења, дакле неки прелаз ка њему, неки услов, нешто без чега се не може доћи до Васкрсења. Зато се монаси, тако да кажем, олако играју том тајном смрти. Не боје се смрти јер је гледају кроз призму Васкрсења, што не значи да она сама по себи није страшна. Али како може ишта бити страшно, ако очима душе видите Васкрслога Христа а то је оно што монаси покушавају да виде сваког тренутка свога живота. И зато они покушавају да живе што простијим начином живота да би се што више усредредили на ту тајну. Монасима је Бог отворио нека врата. Опет кажем, нису монаси већи од неких људи, али су, на неки начин, ето тако да кажемо, усредсређенији на нешто, нешто их мало више занима, нешто су баш наумили да остваре. Дакле, њима је Бог отворио нека врата, кроз која се заиста види смисао, види се суштина. И онда, све што смета тој суштини, јако погађа оног који жели да живи том суштином. То појавно почиње да личи на неку шминку, неки оклоп, на неку љуштуру. То је овај свет, а монах зна да оно што је унутра, у тој одаји која је њему отворена, тај смисао и суштина, иако се налази у овом палом свету, да ће то у њему васкрснути. И зато је шчепао то што је добио, јер зна да то има вечну вредност и да то васкрсава, све ово околу, ти оклопи, љуштуре, шминка, како хоћете да назовемо све ово остало појавно, оно неће васкрснути. Умире и једно и друго, али ово једно не васкрсава а друго васкрсава. Тај осећај који монах задржи у себи, он с њим иде у вечност, и то је оно с чиме ће се он појавити пред Богом, и то је на неки начин његово Васкрсење. Онда он кроз то гледа сав створени свет. Да

ли може овај свет бити леп? У овом свету се страшно умире, страшно се пати. Можда ту близу себе нећете наћи нека страшна страдања, али сви знамо да у овом свету има огромне патње, и то неиздрживе. А сад, призвани смо на неку радост, треба то некако помирити, треба некако осмислити ту патњу која се дешава, потпуно свеједно да ли се она дешава нама или се догађа некоме кога никада нећемо видети, нити чути за њега, али се догађа, и она је мото овога живота, као што кажу оци: Овај свет је долина плача, долина, ето, без радости. Међутим, монах улази у таму смрти и не боји је се. Не боји је се, из простог разлога, зато што је гледа из те призме и перспективе Васкрсења и он је свестан да бол и патња у овоме свету морају да постоје, али је исто тако свестан да је све то осмишљено, да реалност и смисао Васкрсења свему даје једну ноту, да тако кажемо, не само издржљивости, да се издржи сва та патња већ и оправданости, да све то нечему служи. И поред свих тих страшних патњи које се дешавају, монах тражи ту клицу Васкрсења, која орадоснује ту патњу. Сви који страдају ипак ће једног дана васкрснути. Колико буду страдали у овом животу, сигурно ће, и оно што каже апостол Павле, имати боље Васкрсење. Значи ми можемо овај свет да гледамо појавним очима а можемо да га гледамо из једне вечне перспективе у којој, исто као што се овде ми сви сад гледамо, једног дана, ако Бог да, сви ћемо се гледати горе. И сад, свако од нас има неку муку, али ако ту муку једноставно принесе као дар на жртвеник Божије љубави добиће за то осећај Васкрсењем преображеног живота у којем та мука више није мука, него, једноставно пут ка истинском и благословеном животу, оном животу у дану који нема краја. Е то је монашко осећање Васкрсења, тако да неке туге код монаха нема. Има једна дивна прича из Отачника, како је Свети Амон Нитријски, један од највећих подвижника који су ходали овом нашом долином плача, једном видео некога од својих монаха нерасположеног, ето тако да кажем, нешто је био смућен. Он је то одмах приметио и рекао је: Слушај, ти си човек Хришћанин, нека кукају незнабошци, нека плачу Јевреји, а Хришћани нека се радују, имају зашто да се радују. Нема никаквог разлога тој твојој смућености. Знаш ли да си један од многих које је Бог изабрао, да Своју тајну пројави кроз њега, и да



та тајна заживи у теби. А ето, постоји толика сила народа који никад неће ни сазнати за Васкрсење и нема чиме да живи, нема чиме да надвлада овај свет и сву муку коју овај свет носи са собом.

Монах је неко ко је умро, али истовремено, ето, понаша се као да је васкрсао. Он је још увек у телу, што он сматра тиме да је умро. Али то што живи Васкрсењем, дакле пројављује истину, одговара томе што је Господ Својим Васкрсењем, тако да кажемо, за нас људе придобио, ето то је његов живот у коме нема смрти. Васкрсење није неко убеђење које неко може да има нити нека врста параметра на који се човек ослања. Васкрсење је, оно што каже Свети Исак Сирин, осећање Бога. Дакле Бог, Који Је постао једно са човеком, бесмртни Бог, васкрсли Бог, узевши људску природу, Он је и Васкрсли Бог и тиме васкрсла природа постаје наше неотуђиво наследство.

Када гледамо кроз ту призму Васкрсења, онда заиста читав овај свет који и у злу лежи, можемо да гледамо једним другим очима. Гледамо га као свет који пролази кроз једну ружну етапу свога постојања у коме су оваква зла и патње неминовни. Али све то води једном вишем



циљу, циљу за који, ако се човек отвори, још у овом животу добиће ту тајну Васкрсења баш као неки поклон. Добиће да живи том тајном Васкрсења и да друге већ гледа као васкрсле. Знам да је то мало тешко да се каже, али, ако гледате човека као привременог, ако га гледате као неког ко ће сутра умрети, и чији ћете гроб сутра гледати, да ће га сви заборавити и тако даље, нешто није у реду са вашим погледом на свет. Али ако човека гледате као свог неког вечног друга у будућности, у томе дану без краја, е онда је знак да смо већ почели да мало живимо у овој тајни над тајнама, која се нама, православним Хришћанима, заиста отвара, даје нам се као на тањиру, даје нам се да живимо њом, даје нам се кроз Свете тајне Цркве, даје нам се тај осећај Васкрсења, осећај бесмртности. Међутим, није свако, да кажем, избегавање смрти ово васкрсење о којем причамо, зато су монаси толико задрли да живе тим Васкрсењем. Да је то, рецимо, нешто друго, ево погледајте у другим религијама у којима постоји вечни живот.

**Овај свет је долина плача,  
долина, ето, без радости.  
Међутим, монах улази у таму  
смрти и не боји је се. Не боји  
је се, из простог разлога, зато  
што је гледа из те призме и  
перспективе Васкрсења и он је  
свестан да бол и патња у овоме  
свету морају да постоје, али је  
исто тако свестан да је све то  
осмишљено, да реалност и сми-  
сао Васкрсења свему даје једну  
ноту, да тако кажемо, не само  
издржљивости, да се издржи  
сва та патња већ и оправдано-  
сти, да све то нечему служи**

избегавају. Постоји једна јерес манихејство, која отприлике тако гледа овај свет. Монаси су људи који овај свет, кога су се добровољно одрекли, приносе на дар Богу. Како се то овај свет приноси на дар? Приноси се тако што се гледа Божјим очима. Дакле, ако овај свет гледамо као једну лудницу која је узрокована људским несавршеностима и људском кривицом, тако да кажем, ми овај свет не можемо никоме принети. Али ако га гледамо као свет који је пао, због тога што је демонским приливом отпао од Бога, и ако покушавамо да са сажалењем тај свет гледамо онако како га Бог гледа, а Бог га гледа увек као искупитељ и као Онај који хоће да се сви људи спасу, како каже Свето писмо, онда га ми приносимо Богу: Твоје од Твојих Теби приносимо ради свих и за све. То – ради свих и за све, то је принос читавог човечанства, свих људи, и који су некад били и који ће доћи. Ми тај свет приносимо Богу и тиме практично не пристајемо на његово

вечно пребивање у злу. Приносећи га, ми у ствари, показујемо да чекамо да се он у вечном животу испуни, да он дође до смисла, да буде преображен и да не буде као свет који ће трајати, већ онај који ће вечно постојати.

Сила Васкрсења Христова уписана је у сваку пору нашег живота. На нама је само да видимо где је она, да је потражимо, а најлакше ју је наћи у људима до себе. Можемо је тражити у природи, можемо је тражити у космичким телима, можемо је тражити свуда око нас, али се највише види у ономе, у чему се Сам Бог уписао, а то је човек. Нама је Бог дао то осећање, и када погледате како би то било страшно, када би уместо Благовести Христове била та горко-вест да човек више неће постојати или да ће постојати у виду некаквих духова, неког фантомског постојања, а не оног које је одређено силаском Бога у овај свет и заквасивањем људске природе бесмртношћу. Ова блавест која нам је дата, то је блавест Васкрсења, блавест да је смрт побеђена и да она више над човеком нема силе. То што људи и даље умиру и даље страдају не значи ништа. Пре ове блавести то страдање, та смртност нису имали одговора, нису имали оправдања, нису имали никаквога смисла. Само је наговештено било спасење, што каже апостол Павле: Видели су га издалека и поздравили су га као пролазници и путници на земљи. Није Бог дао да они дођу до савршенства без нас, него да се испуни време и када је дошла та пуноћа времена, онда је Јединородни Син Божји, у људској природи, показао да је смрт побеђена и да Васкрсење постаје основни мото нашега живота и наш основни став према свим дијагоналама и меридијанима овога света. Толико од мене, као монаха, о Васкрсењу. А сад, пошто је ово представљено као разговор чекамо Вас да видимо шта ћете рећи. Немојте се стидети ничег, није Васкрсење нешто што знају само монаси или теолози, већ је то нешто што је својина људског рода и није Бог у овај свет дошао само због монаха то је сигурно...

# ВЈЕРОНАУКА У ШКОЛСКОМ И ЗАКОНОДАВНОМ СИСТЕМУ ЦРНЕ ГОРЕ ОД 1834. ДО ДАНАШЊЕГ ДАНА (1)

**Н**астава вјеронауке која се бави објављивањем и излагањем истине о Богу, човјеку и свијету, о односу Бога према човјеку и свијету, односу човјека према Богу, као и о човјеку и свијету, а која има за циљ да људима систематски приближи православну вјеру у њеној литургијској, доктринарној, социјалној и мисионарској димензији имала је од самог оснивања државних школа у Црној Гори (1834) па све до укидања (1946) угледно и веома важно мјесто, и представљала је средишњу тачку цјелокупне наставе.

Темеље школства у Црној Гори ударио је Петар Други Петровић Његош<sup>1</sup>, отварањем прве основне школе на Цетињу 1834. године<sup>2</sup>. Његош је отварањем ове школе остварио жељу својих претходника, Митрополита Василија<sup>3</sup> и Петра Првог<sup>4</sup>, који су улагали огромне напоре да по-

ред манастирских школа, отворе редовне и основне школе. У Црној Гори први ђаци школе већином су били одрасли момци и живјели су у манастиру гдје је и била школа као и „благодјејаније“ тј. интернат. „Главна је задаћа те школе била та, да научи ученике читати, писати и молити се Богу“.<sup>5</sup>

Вјерска настава имала је више назива у школским програмима: Закон Божији, наука хришћанска, вјеронаука, катихизис, наука о вјери, наука о вјери с моралним поукама итд. Осим вјеронауке у школама су предавани и остали „црквени“ предмети интересантни за наше истраживање: црквена (свештена) историја, црквено појање, црквено-словенски језик, библијска историја, часловац, просторни катихизис, догматика итд.

## Основне школе

**У** прве двије деценије постојања основних школа није постојао утврђени план и програм. Учитељи<sup>6</sup> су сами одабирали предмете и садржаје које су планирали. У првим годинама рада у цетињској школи се учило: читање,

1 Већ на почетку своје владавине Његош пише руском конзулу да жели да се у Црној Гори отвори школа, па каже: „Али каква ће ми бити још и ова радост кад видим моје отечество да напредује у наукама и процвјетаву просвјетачињем.“ Петар II Петровић Његош, *Писмо Јеремију Гајићу* (6. децембар 1831), *Изабрана дјела*, Београд, 1984, 31.

2 До отварања „Његошеве школе“ у Црној Гори манастири су одиграли главну улогу у описмењавању младића који су већином касније постајали свештеници. Највећу улогу свакако је одиграо Цетињски манастир који је био центар просвјетног рада. У овом манастиру је у 18. вијеку била манастирска школа у којој су се између осталих школовали и владике и владари из куће Петровића: Сава, Василије и Петар I.

3 У писму Руској царици Јелисавети Владика Василије каже: „И како је наш православни народ у Црној Гори храбар, али како нема школске наставе, тако да не умије да изучава граматiku, налази се због тога у великој невољи... Молим ваше Императорско Величанство да најмилостивије изволи наредити, да се трошком Вашег Височанства у нашем крају оснују првом приликом словенске мале (основне школе)“. „Владика Василије Руској Царици Јелисавети“, нав. према: Делибашић Р., *Развој школства и педагошке мисли у Црној Гори, 1830-1918*, Републички завод за унапређивање школства, Титоград, 1980, 76.

4 Тражећи помоћ од Аустријске владе 1799, Петар Први каже да помоћ тражи да би могао поред осталих потреба да издржава (манастирске) школе и да „из тме во просвјетеније довести и уредити, по прилици осталих просвјетених народа“. Обраћајући се Руској влади 19. маја 1798. моли да Руски цар узме Црногорце и Брђане под заштиту и да им поред осталих потреба отвори и издржава школе у Црној Гори. Свети Петар је имао по овом питању и преписку са Доситејем Обрадовићем који је желио да дође међу „сродне и миле људе гдје би се једно лијепо училиште воздигнути могло“, али до договора није дошло чиме је пропао још један покушај да се за његово вријеме оснује основна школа у Црној Гори. Види: Страњаковић Д., *Цетињска школа 1834-1934*, Београд, 1934, 64-66.

5 Костић М., *Школе у Црној Гори*, Унирекс, Подгорица, 1997, 13. У Црној Гори за вријеме Његошево постојале су још основне школе у манастирима: Добрско село, Острог и Брчели.

6 Послије рата 1837. до 1856. били су сљедећи учитељи у Цетињској школи: Лазар Влаховић, који је „препарандију“ завршио у Задру, архимандрит Цетињског манастира Петроније Лујановић, Тодор Иванчик, учитељ Срдић, Никанор Ивановић, Антоније Мацура. *Исто*, 17-24.

писање, рачунање, свештена историја, а касније црквено пјевање, Историја Црне Горе и др. У неким школама на селу учили су се само црквено-словенски буквар, часловац и псалтир<sup>7</sup>.

Први сачувани наставни план и програм за основну школу израдио је задарски богослов Стеван Петрановић<sup>8</sup> и потиче из 1856. године<sup>9</sup>. У Петрановићевом плану и програму предани су предмети:

Први разред: катихизис, библијска историја, прва знања, часловац и црквено пјевање.

Други разред: пространи катихизис, српска граматика, црногорска историја, црквена историја, математика и црквено пјевање.

Трећи разред: свеопшта историја, српска историја, антропологија, српска граматика, реторика и велико црквено пјевање.

Четврти разред: славенска граматика, свеопшта историја, црквена историја, физика, велика географија, психологија, догматика и велико црквено пјевање<sup>10</sup>. План за пети разред није сачуван. Петрановић није могао извршити свој план до краја јер је отпуштен под оптужбом да „дјецу учи јереси“<sup>11</sup>, а на његово мјесто књаз Данило довео је учитеља Николу Муслина из Призрена. Муслин је радио по програму призренске основне школе.

Након Муслина, Нићифор Дучић по личној препоруци књаза Николе (постављен и за управника свих основних школа) израдио је план и програм за трогодишњу основну школу<sup>12</sup>. Његов предлог програма за трогодишњу основну школу садржао је следеће предмете који се тичу наше теме<sup>13</sup>:

Први разред: буквар, молитва...

Други разред: часловац...

Трећи разред: катихизис кратки... пјеније и правило црквено за све године...

Дучићев наставни план и програм није примјењиван, али није се могло утврдити из којих разлога. Дучића су замијенили учитељи из Далмације Б. Новаковић и М. Мркшић. У недостатку прописаног плана и програма, од 1864-1870. изучавали су се у основној школи следећи предмети: читање српско и словенско, хришћанска наука, свештена историја, црквено појање итд.<sup>14</sup>

По првом јединственом наставном програму, који је израдио Милан Костић<sup>15</sup> 1870. наука вјере се учила од првог до четвртог разреда. Навешћемо опис плана и програма онако како га је видио сам састављач:

„Први разред: основи богопоштовања, молитве, веровања, десет заповести Божијих, дела милости духовне и телесне, свете тајне, дарови Светога Духа и плодови дарова и греси, десет библијских приповедака, већином из Н. Завета и то сасвим укратко и живопис св. Саве. III. црквено словенски језик, V. Из црквеног певања: почетак одговарања о литурђији.

Други разред: I. Из науке вере 1) преводе се и тумаче нешто опширније молитве и веровања, и остало из кратког катихизиса, у свези са библијским приповеткама и изрекама еванђелским. 2) Библијске приповетке старог а особито новог завета. Из животописа светих: св. Петар архиепископ црногорски, св. Василије Острошки, св. Димитрије, св. Никола и св. Ђорђе великомученик. III. Црквено словенски језик. V. Црквено певање

Трећи разред: I. Из науке вере: 1) у размјеру средњег катихизиса тумаче се опширније веровање, заповеди и св. Тајне и доводе се у свезу са расказима из Библије и из живота светих, са тропарима и са главнијима стихирима, са изрекама апостолским и еванђелским и др. 2) Преводе се даље повести из Библије, већином из Н. Завета, и додају се још житија: Живопис св. Василија, и Јована Крститеља, Јована Златоуста - углавном упознају учитељи децу са богослужењем и са значајем црквених главних празника. III славенски језик. VIII црквено певање

Четврти разред: I. наука вјере: разводи се и комбинује се још пространије све оно што се предаје у трећем разреду, и свезује се са науком и са расказима из еванђеља и апостола, из житија светих, из библијских приповедака, и са тропарима, кондацима и са главнијим стихирама великих празника а уједно и са објашњавањем обреда правосл. Цркве. III славенски језик. VIII црквено певање“<sup>16</sup>.

Као што се може видјети Костић је својим програмом највише пажње покљонио „религиозном васпитању“<sup>17</sup>. Он то и сам примјеђује уз објашњење и оправдање: „Ако ми не упознамо децу са богослужењем и главним предметима из нашег богослужења и вере, онда ће се наше покољење још више удаљавати од цркве и хладити се према њој“<sup>18</sup>. И Павле Ровински примјеђује да је вјеронаука на првом мјесту<sup>19</sup>.

7 Караџић В., *Црна Гора и Бока Кошорска*, породица Хомен, Београд, 2009, 70.

8 О Петрановићу се зна да је био из Далмације, гдје је завршио Задарску богословију. На Цетињу је боравио од 1856. до 1860. Милан Костић помиње да је био ђакон. Трогодишњу школу је реформисао у петогодишњу. Био је омиљен код ученика који су га испратили са сузама у очима до аустроугарске границе.

9 Делибашић, нд, 161.

10 Костић, нд, 25.

11 *Истио*, 27.

12 Поповић П., *Посјанац и развијак њрве школе у Црној Гори* (Цетињска школа), Цетиње, 1934, 101.

13 У даљем дијелу рада наводићемо само предмете из наставних планова и програма који се тичу вјеронауке и осталих „црквених предмета“.

14 Делибашић, нд, 162; Поповић нд, 102-103, Пејовић Д., *Развијак њрвосвјетје и културе у Црној Гори 1852-1916*, Историјски институт Црне Горе, Цетиње, 1971, 68.

15 Милан Костић, рођен у Старом Бечеју у Бачкој, био је магистар богословља и први ректор Цетињске богословије.

16 Костић, нд, 91-95.

17 Делибашић, нд, 163.

18 Костић, нд, 104.

19 Ровински П., *Црна Гора у њрвошлости и садашњости*, том 4, Истраживачки центар Цетиње, ИК Зорана Стојановића Ср. Карловци, Цетиње-Нови



У наставном плану и програму од 1873. до 1875, и поред мањих измјена углавном се радило по Костићевом „учевном плану“, све до доношења новог наставног плана и програма 1878<sup>20</sup>. Због ослободилачких ратова школе нијесу радиле од 1876. до 1878. године.

У поратном периоду донесен је нови план и програм. Хришћанска наука се учила све четири године и била је као и обично прва на листи предмета али је овим програмом њен садржај скраћен. Држана су по два часа недјељно за све године. Црквенословенски језик који се учио помоћу текстова са религијском садржином и црквено пјевање изостављени су<sup>21</sup>. Иако су због сувишног оптерећења градивом програми често мијењани (1888, 1895, 1902, 1908.), сваки пут наука хришћанска је била први предмет изучавања, и држана су по два часа недјељно за све године. У овом периоду израђено је укупно седам планова и програма.<sup>22</sup> (Исти је наставни план за 1895. и 1902). По овим наставним плановима и програмима осим вјеронауке од црквених предмета учило се и црквено са свјетовним пјевањем и то по један час недјељно. Вјерску наставу су одржавали учитељи, углавном свршени ученици Богословско-учитељске школе на Цетињу<sup>23</sup>.

Послије уједињења у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, основне школе у Црној Гори, радиле су по Закону о народним школама Краљевине Србије из 1904. Вјеронаука је и даље незаобилазан предмет. Између осталог то видимо у програму мушке и женске грађанске школе за 1920/21, вјеронаука је на првом мјесту и у првим разредима се држе по два часа недјељно, а у каснијим разредима по један час. Нови закон о народним школама донесен је 1929. и по њему је изједначена основна настава у цијелој земљи. Предају се и сљедећи „црквени“ предмети: 1. наука о вјери с моралним поукама, 13. пјевање (свјетовно и црквено). По овом програму се радило све до Другог свјетског рата у свим југословенским школама<sup>24</sup>.

## Средње школе

**П**рва средња школа отворена је на Цетињу 1863. Била је то Привремена Богословија која је отворена одлуком књаза Николе а у договору са тадашњим архимандритом Иларионом Рогановићем. Професори су били архимандрит Нићифор Дучић и Филип Поповић Јабучанин. Иако кратког вијека (радила двије године) ова Привремена

Сад, 1994, 207. Ровински даље напомиње да ђаци од првог разреда уче да за пјевницом одговарају свештенику за вријеме Литургије, а да до четвртог разреда науче да пјевају читаву Литургију, прича-стен, тропаре и кондаке на све велике празнике. Међутим, Ровински критикује чињеницу да су предмети из „вјерског образовања“ већински и каже: „М. Костић заборавља да основна школа није вјерска школа која има у виду углавном вјерско образовање, већ свјетовна чији је основни циљ да умно развије омладину и да јој саопштава знања која не треба да сузе њен умни хоризонт на један, било који правац већ да га прошире“. *Исти*, 209.

20 Пејовић, нд, 69.

21 *Исти*, 74.

22 *Исти*, 72.

23 *Исти*, 74.

24 Поповић, нд, 184.

Богословија<sup>25</sup> отворила је пут пуној богословској школи која је почела са радом 1876. на Цетињу.

Дјевојачки институт Царице Марије на Цетињу основан јесени 1869. заједно са Богословијом је најстарија средња школа у слободном дијелу Црне Горе.<sup>26</sup>

По програму Института Закон Божији се изучавао у свакој години<sup>27</sup>, а наставни план за Дјевојачки институт написан је за двије године припремних разреда и шест главних разреда. У свим разредима се изучавао Закон Божији као први и главни предмет.

У првом Припремном разреду Института из Закона Божијег училе су се: најпотребније свакодневне молитве и десет Божијих заповијести са преводом и објашњењем, затим, познавање главних догађаја из Старог и Новог завјета преко слика, упознавања храмова, светих сасуда, одежди и уопште богослужења. У другом се „понављало“ све научено у првом разреду, приче из Старог завјета, дванаест Божјих празника, вјежбање у читању црквенословенских текстова. Држала су се по два часа недјељно у оба разреда.

У главним разредима из вјеронауке радило се сљедеће: први разред, понављање свега из претходног (припремног) разреда и приповијетке из Новог завјета. Други разред: катихизис, о вјери. Трећи разред: катихизис, о нади и љубави. Четврти разред: Литургија. Пети разред: Историја хришћанске цркве, са посебним освртом на хришћанство код Словена. Шести разред: Читање св. Еванђеља са тумачењем. У првих пет разреда учила су се по два а у шестом по један час недјељно.<sup>28</sup>

Није сувишно навести како је Павле Ровински описао програм за 1888/1889. и учење Закона Божијег у Институту:

25 О Богословији као стручно богословској школи нећемо се у раду више бавити. О Богословији видјети више у: [http://www.bogoslovija.me/?page\\_id=17](http://www.bogoslovija.me/?page_id=17), *Цетињска Богословија 1992-2002*, (приредио Павле Кондић), Цетиње, 2002, Пејовић нд, Делибашић нд, 92-96, Костић нд, 184-228, Вуксан Д., *О седамдесетогодишњици Цетињске Богословије*, „Записи“, Цетиње, 1940, XXIV, 337-347.

26 Институт је радио 44. године (1869-1913). У Институту су се васпитавале и образовале дјевојке из Црне Горе и осталих јужнословенских крајева, које су након завршетка школовања постајале не само образоване домаћице него и учитељице, са могућношћу за даљим школовањем. Новац за добијање и одржавање првог средњошколског женског завода на Цетињу и на Балкану уопште обезбиједила је из својих личних средстава руска царица Марија Александровна, а радио је под директним надзором црногорске књагиње Милене. Занимљив је био режим рада у Институту: „у 6,45 часова, устајање. У 7,15 иду на молитву. Молитву свагда чита дежурна, а то бива једна од старијих ученица. Молитва се свагда свршује са Јеванђељем... Молитву пред јелом и послјеге јела чита по једна дежурна из млађег разреда... Послије молитве иду у спавање себе... У неђељу Литургија почиње у 9 сати“. У: Ровински П., *Дјевојачки Институт Царице Марије на Цетињу*, Обод, Цетиње, 2000, 51.

27 Закон Божији почео је предавати протођакон Филип Радичевић, *Исти*, 34.

28 *Исти*, 69-75.





„Почећемо од Закона Божијег. Свето Писмо се даје у једноставним библијским причама, са допуном географских података о крајевима у којима се дешава радња, и са објашњењима моралне стране неких факата, посебно у погледу хришћанске идеје; најважнијих молитава и неких црквених пјесама које се уче у оригиналу и у преводу на српски језик, са тумачењем њиховог смисла. Затим се, постепено објашњавају: симбол вјере, молитве Господње, десет Божијих заповијести и остало што лежи у основи катихизиса. И, најзад, тумачење читаве црквене службе, повезано је са историјом развоја хришћанства и цркве. Разумљиво је, дјеца радо и лако памте приче из Светог Писма, али су дјевојчице исто тако лако и радо разумјеле катихизис. Још више сам био задовољан кад сам у старијим разредима чуо изванредно детаљно и јасно тумачење православних хришћанских обреда и црквене службе. И не само то, већ су њима познате и разумљиве: посуде, одежде и други црквени предмети, са васколиким историјатом<sup>29</sup>. Од 1891-1894. године Закон Божији се предавао у сваком разреду по два часа недељно<sup>30</sup>.

Сљедећа средња школа отворена у Црној Гори била је Богословско-учитељска школа. Основана је 1887. на Цетињу. Нијесу преовладавали разлози за оснивање двије посебне школе (богословске и учитељске) за које није било ни материјалних могућности. Књаз је одобрио „Правила о устројству школе“ која је основана „ради стручне, научне и васпитне спреме онијех младића, који се желе посветити свештеничком или учитељском звању у Црној Гори.“<sup>31</sup> Настава је трајала три године. Предавало се 16 предмета од којих 11 богословских: Општи увод у богословље, Св. Писмо Старог и Новог Завјета с херменевтиком, догматско и полемичко богословље, морално богословље, пастирско богословље, историја Православне

Цркве уопште и Историја Српске народне Цркве, црквено право, литургија, омилитика, црквенословенски, црквено пјевање и правило<sup>32</sup>. Наставни план и програм прилагођаван је два пута: 1890. и 1908. године (када је Богословско-учитељска школа послје прекида од школске 1905-6. до 1907-8. наставила са радом као четворогодишња школа). Архива Богословије и Богословско-учитељске школе није сачувана, и то је разлог због чега је тешко реконструисати живот и рад ове школе. 1890/1891. објављен је нови план и програм, знатно различит од претходног. Од богословских предмета

предавани су: догматика, историја хришћанске цркве, Св. Писмо с херменевтиком, морално богословље, основно богословље са полемиком, литургија, омилитика, пастирско богословље, канонско право, црквено пјевање с типиком. По плану и програму из 1908. изучавали су се: Св. Писмо с херменевтиком, литургија с црквеном археологијом, канонско право, историја хришћанске и српске цркве с патрологијом, догматика с полемичним богословљем, морално богословље, пастирско богословље, омилитика, црквенословенски језик, црквено пјевање<sup>33</sup>. Књажевска реална гимназија основана је 1880/81. на Цетињу. Наставни план и програм у многоме је био сличан плановима и програмима школа у другим јужнословенским земљама, из којих су наставници долазили у Црну Гору. Имала је четири разреда. Закон Божији се учио у сваком разреду по два часа недељно и био је као и обично на првом мјесту. И програмом из 1886/7. у плану и програму сада петогодишње школе под редним бројем један била је наука вјере и учила се у сваком разреду по два часа недељно. Од 1908/9. гимназија је осморазредна, хришћанска наука се у првих шест разреда изучавала по два часа недељно, а у седмом и осмом разреду није било часова.

Гимназија у Подгорици отворена је 1907. а у Никшићу 1913. и радиле су са истим програмом као и остале средње школе у земљи. Поред предмета српски језик и рачунања на пријемном испиту полагао се и испит из вјеронауке.<sup>34</sup> У свим средњим (и основним) школама вјеронаука се изучавала и у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца. У програмима Мушке и Женске грађанске школе за 1920/21. као и Ниже и Више реалне гимназије из 1927. вјеронаука се учила у сва четири разреда по два часа недељно, а у Вишој такође по два часа у свих осам година.

29 *Истио*, 46.

30 *Истио*, 51.

31 Пејовић, нд, 121.

32 *Истио*, 121.

33 *Истио*, 123.

34 *Истио*, 160-161.

# ВАСИЛИЈ РОЗАНОВ: ПОБУНА И ПОКАЈАЊЕ

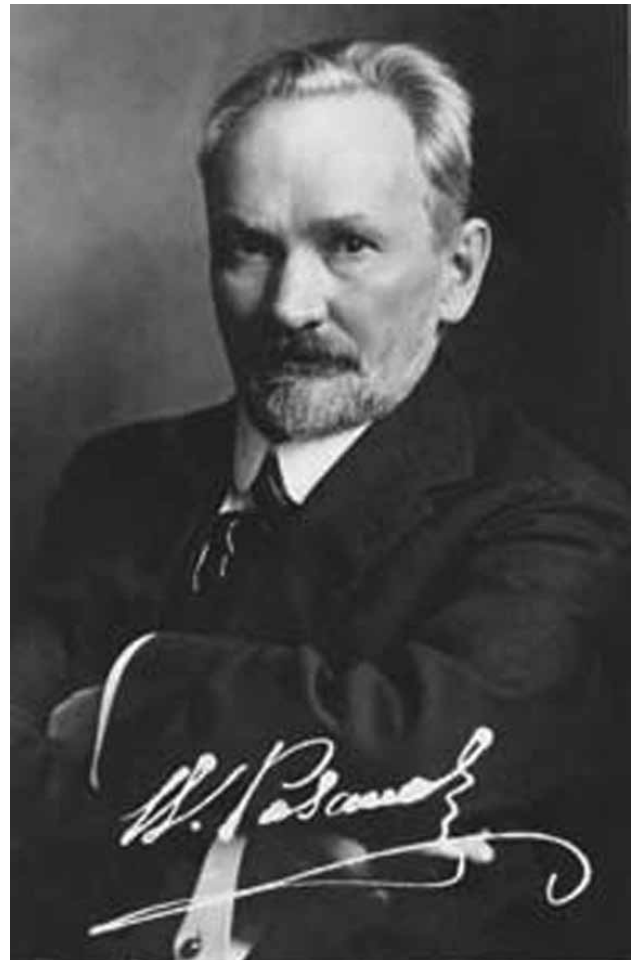
**Р**асилиј Розанов (1856–1919) је типична руска појава. Флоровски ће тачно уочити тајанственост његове личности, његову унутрашњу борбу и преиспитивања. „Розанов је психолошка загонетка, врло саблажњива и страшна“...<sup>1</sup>

У својој биографији, Берђајев ће изнијети доста интересантна промишљања о Розанову:

„Розанов је један од најнеобичнијих, најоригиналнијих људи које сам икада имао прилике да сретнем у животу. Он је био одиста јединствен. У њему су постојале типичне руске црте, а истовремено он није личио ни на кога. Увијек ми се чинило да је настао у уобразиљи Достојевског и да је у њему било нечег налик на Фјодора Павловича Карамазова, који је постао писац“.<sup>2</sup>

Розанов је заиста сав у антиномијама, преиспитивањима и борбама. Розанов ће потенцирати став да је хришћанство постало само религија Голготе, страдања и патње. Другим ријечима: величање и прослављање смрти, „култура сахрана“, рекао би он. У својој посљедњој књизи „Апокалипса нашег времена“, осјећа се горчина. Он оптужује хришћанство за нихилизам замјерајући Христу што није узео мач ћесаров и загосподарио земљом. Он таквом схватању хришћанства супротставља хришћанство Витлејема, хришћанство рађања, породице и радости.

За контекст овог проблема, важно је напоменути да су 1903. у Петрограду одржавани редовни религиозно-философски кружоци који су окупљали свештенство и интелигенцију и који су имали за циљ да пробуде дух дјелатног хришћанства насупрот обредном хришћанству. Наиме, представници интелигенције су захтијевали одговор на питање: Да ли је хришћанство искључиво религија аскетизма, незаинтересованост за земљу и стваралаштво? или пак хришћанство подразумијева дјелатност, стваралаштво и преображај свијета.



Розанов је у том смислу недвосмислен: суштину хришћанства треба доживљавати као афирмацију и слављење живота. Зењковски цитира једну од суштинских Розановљевих мисли:

„Ништа из живота Христовог није узето за тако велики и стални симбол као смрт. Изједначити се са моштима, престати живети, кретати се дисати – општи је и велики идеал Цркве.“<sup>3</sup> Розанов је склон

<sup>1</sup> Георгије Флоровски, *Пушеви Руској бојословља*, 494.

<sup>2</sup> Николај Берђајев, *Самосознаја*, Zepher world book, Београд, 1998, 126.

<sup>3</sup> Василиј Зењковски, *Историја руске философије*, 364.



да оптужи традиционално хришћанство за незаинтересованост за земљу, за стварање потенцирајући склоност ка предаји и суштину видећи у ишчекивању загробне судбине. Спасење, по Берђајеву не значи бити мртав за овај свијет, што често апострофира аскетско хришћанство, већ љубављу и стваралаштвом помоћи да у овом свијету не царује смрт, тежећи васкрсењу цијелог свијета. Када чујемо монашку заповијест: „одреци се од свијета и не тугуј“, њу апсолутно треба доживјети као одрицање од таштине, испразности, сујете и лажи којима смо често изложени у овом свијету, а никако као одрицање од људи у свијету или пак као одрицање од креативности и стваралаштва у овом свијету. Овај свијет је могуће једино тумачити као припрему за вјечност, предукус вјечности.

Уклони се од зла и чини добро, читамо у 33. Давидовом Псалму. Заповијест Божија је да човјек буде стваралац, да твори добро у свијету науке, духовности, умјетности, да се стално усавршава и напредује у добру. Кипријан Керн дубоко осјећајући овај проблем примјеђује:

„У аскетском поимању спасења врло често се чује негативан призив, са смислом да призива људе не-делању овога или онога, а позитивни, стваралачки део заповести („и чини добро“) је понекад занемарен до потпуне пасивности, до нехтења да се било шта ради. Опасност таквог „духовног ниҳилизма“ веома је сродна распрострањеном у Православљу обољењу од „психолошког монофизитства“.<sup>4</sup> Наиме, човјек је позван да се бори против зла, да активно стваралачки припрема крај свијета и идеал Царства Божијег. И Христово Јеванђеље је у том смислу категорично: да цијелокупно људско постојање има само један циљ, а то је Царство Божије. Али, да би се дошло до Царства Божијег, крај свијета треба тумачити као богочовјечанско дјело.

У истом духу је промишљање Павла Евдокимова који каже да есхатолошки настројен човјек не стоји скрштених руку у пасивном ставу чекања, него потпуно усредсређено и активно ради на припремању Христовог Другог доласка. Он каже: „Есхатолошко схватање историје говори речником трагичног оптимизма или катастрофичког прогреса будући да она зависи од људске слободе и да није подвргнута Божијој свемоћи.“<sup>5</sup>

Изгледа да је и сам Достојевски својом мишљу да ће *Љейоша сјасиџи свијетџи*, изразио своју наду и ишчекивање преображаја свијета, долазак Царства Божијег. Тај преображај није само преображај појединачног човјека већ и планетарни, социјални, тачније свеобухватни преображај. Дефинитивно: од људске слободе зависи апсолутно све.

Розанов, иако изговара један од највећих хвалоспјева Христу „Исус је, заиста, најлепши од свега на свету и, чак, од самог света. Када се Он појавио, Он је као сунце Собом засе-

нио звезде. Звезде су потребне у ноћи. Звезде – то је уметност, наука, породица. Не може се оспорити да је лик Христов, какав је назначен у Јеванђељу – онако како смо га ми прихватили, онако како смо ми о Њему прочитали – слађи и привлачнији и од породице, и од свих царстава, и од власти, и од богатства.“<sup>6</sup>, није се либио да у свом стваралаштву негативно говори о хришћанству, Цркви, Цару. Шестов ће изрећи став да је Розанов напао хришћанство, зато што је хришћанство издавало и убијало Бога, кога је Розанов истински волио и жалио.<sup>7</sup> Розанов заиста није имао проблем за извитопереним појмом ријечи досљедност. Када је осјетио да су неке његове мисли пренаглашене или просто лажне, није се либио да то јавно исповиједи и свима предочи. Навешћемо најеклатантније примјере његових унутрашњих борби и преиспитивања.

Розанов ће 1911. изговорити ове покајне ријечи:

„Како је празна моја „побуна против хришћанства“... Црква је једина поетска, једина дубока ствар на земљи. Боже, какво је то безумље било што сам једанаест година чинио све да је уништим. И како је то добро, што ми није успјело. Шта би земља била без цркве? Изненада би изгубила смисао и охладила би се.“<sup>8</sup>

Пошто је цар Николај II абдицирао, Розанов се суочава са Русијом која му постаје језиво хладна и страна. Тако он у *Последњем лишћу* пише:

„Седим и плачем, због апсолутне непотребности свега што сам написао... Никада нисам мислио да ми је Цар толико потребан: али ево, њега нема – и за мене као да нема Русије. Апсолутно је нема и ни у сну ми више није потребан сав мој књижевни рад. Напросто, не желим ни да га буде. Не желим га за републику, желим га за цара, царицу, царевића, царевне. Никада (нисам) мислио да је без цара потребан народ. Без цара не могу да живим. Зато мислим да ће се цар свакако вратити, да без цара Русија неће преживети, угушиће се.

6 Види; Василиј Розанов, *Тавни лик* у књизи *Последње лишће*, Бримо, Београд, 2002, 151.

7 Лав Шестов, В. В. Розанов у књизи *Умозрење и ошкровење*, 92. У прилог овом ставу навешћемо интересантно запажање Николаја Лоскога. Пошто је Розанов објавио своју последњу књигу *Ајокалијса нашеј времена*, у којој он на појединим мјестима негативно говори о хришћанству, у посјету ће му доћи отац Павле Флоренски, ректор Московске духовне академије, са још једном неименованом особом и који ће му предочити, да уколико буде наставио са таквим натписима, да ће њихово пријатељство охладњети. На те ријечи Розанов је реаговао ријечима: „Не дирајте Розанова: за вас ће бити горе“. Лоски примјеђује да их је следеће године задесила несрећа. Види, Николај Лоски, *Историја Руске философије*, 453.

8 Види, Василиј Розанов, *Осамљености*, Графос, Београд, 1990, 90.

4 Кипријан Керн, *Пастирско бојословље*, Братство Светог Симеона мироточивог Врњачка Бања – Богословски факултет СПЦ, 1997, 149-150.

5 Павле Евдокимов, *Христос у руској мисли*, 155.



Штавише – она и не треба да постоји без цара. Ова моја мисао... нека буде истинита и света.“<sup>9</sup>

Поједини мислиоци су побједу бољшевика доживјели као преукус катастрофичног краја. Тако ће кнез Јевгениј Трубецкој, дубоко погођен свеопштим пропадањем резигнирано констатовати: „На наше очи зло слави једну од својих највећих победа над човечанством; на све стране бесни паклени вихор свеопштег уништења – читав свет захваћен је злослутним блеском пожара“. Трубецкој се искрено пита: „Може ли наша вера у смисао издржати то ватрено искушење?“<sup>10</sup> И Розанов се пита, ако се ништа на свијету не може десити без воље Божије, да ли је то знак да Бог више не жели постојање Русије? Индикативан је наслов његове књиге, написане 1919, *Апокалипса нашеј времена*, која је сва у тоновима јесењег расположења душе и резигнације, гдје Розанов изговара ове страшне ријечи: „Ако човекове смрти нема „без Божје воље“, како бисмо могли и да помислимо да може настати смрт народна, царствена, „без Божје воље“? И у томе је цело питање. **Значи, Бог више није хтео да Русија постоји. Он је протерује испод Сунца. Идите непотребни људи.**“<sup>11</sup>

9 Василиј Розанов, *Последње лишће*, 122.

10 Кнез Јевгениј Трубецкој, *Смисао живојца*, Логос, Београд, 1997, 188–189.

11 Види; Василиј Розанов, *Апокалипса нашеј времена*, 8–9, Градац, Београд, 1993. И Билингтон ће тачно примјетити да је Розанов руску револуцију доживио као „катастрофу апокалиптичних размера за цело човечанство“. Револуција је само посвједочила да хришћанство није успјело у историји. По њему, Црква се у том општем метежу уопште није снашла и на тај начин чинила бијег у

Георгије Флоровски ће цијело поглавље у *Пушчевима руској бојословља* насловити „Уочи Катастрофе“.<sup>12</sup> И Мерешковски као да ће у том револуционарном вихору предосјетити преукус краја и нестајања:

„Данас ми не можемо ни да замислимо какву ће снагу стећи тај покрет када зађе у широке слојеве народа. Хоће ли са пропашћу цркве и царизма пропасти и Русија, ако не бесмртна душа народа, а оно барем смртно тело државе? И зар неће онда наступити она времена, за која је писано: „И да се они дани не скратише, нико не би остао: али изабраних ради скратише се дани они.“<sup>13</sup>

Булгаков у том општем метежу и пропадању има снаге да препозна и виши смисао: „То што зелено дрво хришћанства данас дјелује увело, зар то не значи да је Вртлар посекао све осушене гране у Својем винограду – како би већом снагом расле нове?“<sup>14</sup>

Розанов се пред крај живота повукао у Сергејевски посјед у близини Сергијевог манастира код оца Павла Флоренског. Тужан, дубоко несрећан, видјећи у бољшевизму тријумф и оваплоћење зла, умире у највећој биједи. Ипак, пред сам крај прима свето причешће, исповиједивши Христа, посвједочивши своју оданост Православној Цркви.

бољшевичку револуцију готово неминовним. Види опширније; Џејмс Билингтон, *Икона и секира*, Рад, Београд, 1988, 587.

12 Георгије Флоровски, *Пушчеви Руској бојословља*, 484.

13 Димитрије Мерешковски, *Религија и револуција*, стр. 65.

14 Сергеј Булгаков, *Православље*, стр. 196.



# ОКСИМОРОН\*

**Р**јероватно да су већина људи, у некој мјери, потенцијално пјесници. Посебно ако су Црногорци. Види се, - нико још није равнодушан на ријеч. И то је то! Језерски врх је вртоглав оксиморон. Није се ту лако снаћи, - и наћи тај врх. Ни добром пењачу, ни пливачу, ни скакачу, ни летачу, ни мјерачу, није сигурно у тој авантури. Обично прије потону, него нађу тај врх. Неки прије потону, него скоче. Видјели сте то. Насред Црне Горе, по бијелу дану.

Еј, еј, еј!!! Гдје је тај врх, кад га нема!? Гдје је, ако га има?! Био је, сад га нема. Ако је био, има га и сад, само га не видимо. Зезнуто је налијетати на оксиморон. Једносмјерни тркачи, одмах пропадају и падну на дно. То је толико тешко и деликатно као открити смисао реченице. Није сложеније, али није ни простије! Није лакше, а није ни теже!

У којој се ријечи тај смисао, тај врх, прикрио? Је ли у једној више, а у другој мање?! У једној га има, у другој га нема? Или се не види ни гдје је, ни гдје није? Сакрио се Језерски врх, да би се што више па- така потопило.

Има да ме нема, ако кренем да га тражим гдје га нема. Неко каже, да је тамо, гдје га не могу наћи. Неко каже, - ако се не зеза, да га у једној реченици (мјесту, или стиху) има, и за оне три (она три, стиха, мјеста), гдје га нема, или се не види?! Други каже: у овој га реченици (мјесту) уопште нема, а у другој (другом мјесту) га има толико, да подигне и ову (и ова мјеста) гдје га нема. Да видиш, што не видиш! Трећи каже: оваква реченица служи да у њој пропадне неуки читалац! Зар писац прави реченице, у којима пропадају недовољно опремљени читаоци! Зар за читање Језерског врха треба алпинистичка опрема, или можда, ронилачка?! Можда Језерски врх може да се чита, то јест, гледа, само на довољно високој надморској висини? Или, ако се зарони до дна!

Ми овдје, под чергама свашто причамо, а тамо се то на Језерском врху ништа не чује, нити шта значи. Ми чергамо и гурбетамо овуда, а они нас господски бију по глави одонуда!? Ако је ово нормално што мислим и ушто уђох, ја сам већ потпуно луд! Али су луђи они који онако мисле, и који су се, кажу, напили воде с Језерског врха, или, прије, из својих јама.

Има, кажу писаца, који искључиво желе да излуде своје читаоце. Ништа, кажу, нијесу учинили, ако не полуде њихови читаоци за њима. Или, од њих!

Ја нећу да читам такве писце, који намјерно праве такве окуке, и вежу такве замке, и отварају црне рупе за читаоце. То нијесу писци. То су злочинци! Њихове су књиге пуне недужних жртава. Не књиге, него и реченице. Таква једна реченица може слону кости да поломи. Јесу ли читаоци ту, да траже и напипавају језерски врх у свакој њиховој безумној реченици? Они просто покраду једну моју јасну нереченицу, и ставе је у шуму својих мрачних оксиморона. Па, опростите, нећемо тако. Видјећемо, на суду, ко је крив за ово. Није моја глава, мала шала. Али ми задаје муке, од којих ћу пукнути, - на све четир стране, несвијета!

Нећу више да ломим мозак на њиховим реченицама. Оставићу мозак за нешто друго. Боље и да га оставим низашта, него да ми га такви праве. Промислићу још - читати или уопште не читати? А и што би човјек читао, кад све зна. Као ово ја. Луд сам био што сам икога читао. Што нијесам само писао. Па сви да мене читају и преписују. А ја никада нако себе.

Има и таквих лудака који кажу да је Језерски врх индигна процјена савремене поезије. Да се то језеро поезије не да замутити, без обзира на мрачне намјере. Неки су покушали да га замуће, па су се утопили. Можда је зачарано! Можда је оно изван сваке стварности. Можда га бране херувими. Прије бих рекао - кербери. Мада још ништа није сигурно!

Због Језерског врха, замрзео сам и Језерски врх. Можда је Његош смислио тај оксиморон! Ко би него он!? Ако је то Његош смислио, не знам ни њему шта бих учинио!? Али, можда је Језерски врх просто чудо природе? Да би једном постало чудо поезије!? Али, све то, реално гледано, припада фикцијама. Видјели сте како то иде. Видјели сте како то не иде.

Није лако сачувати присебност у овом случају. Стварно, са оваквим оксимороном, који је ушао у душу, који већ натезе кости, немогуће је сачувати мир.

Ако човјек нема унутрашњи тег, или, језерски врх, дубоко, у себи!

\* Поводом полемика око пјесничке антологије *Језерски врх*.



# ОПЕТ НЕШТО О ВРЕМЕНУ И ПРОПАДЉИВОСТИ

**Ж**ивео сам са родитељима на периферији града, у радничкој колонији, у малом, једноставном стану, у правој кутијици, без терасе, са само два прозора, кроз које сам посматрао свет. Наравно, није се одатле могло видети много тога, али оно што се нудило мом детињем оку било је задивљујуће: најпре шиљати врхови високих топола, а потом, у даљини, за чистих и прозирних дана, Космај и плаветно небо над њим.

Све се, наравно, одиграло ноћу. Као и сваке вечери мајка ме је покрила и добро ушущкала, јер собу, због оскудних средстава којима смо располагали, нисмо могли да грејемо. Затим је угасила светло и отишла у кухињу, код оца. Претпостављам да је прала судове и да су након тога гледали телевизијски програм.

Као и увек када бих се обрео у мраку, све би ишчезло. Нестала би соба, нестало би кревет, па чак, на неки зауман и необјашњив начин, нестало бих и сам. Остала би само празнина. Тада нисам схватао о чему је реч. Ипак, једне ноћи, ниоткуда се појавио *неко*. Тај *неко* је у дошао до мене нечујно, на врховима прстију. Легао је у мој кревет, подвукао се под мој покривач и ставио главу на јастук тик до моје главе. Онда се окренуо ка мени својим неописивим, забрањеним лицем и прислонио своја уста на моја уста, свој нос на мој нос и своје чело на моје чело. Лежали смо неко време без покрета и готово без даха, прилепљени један уз другог, донекле чак и спљоштени, слично као када човек прислони образ у огледало или прозорско стакло. А онда, без обзира

на страх који ме је обузео, вођен неким несхватљивим поривом, неочекиваним чак и од тако лакомисленог и неопрезног детета какво сам, по свему судећи, тада био, погледао сам очи које су ми се бестидно нудиле. У њима сам, као у дубини бездана, јасно и недвосмислено видео да ће мој отац и моја мајка, дакле, сво моје детиње *ја*, пре или касније, напустити овај свет и нестати као да их никада није било.

Након тог виђења ја сам, дакако, умро. То, додуше, нико није приметио. Ни сада, четрдесетак година касније, нико то не примећује. Али ја сам умро, једном и за свагда, знајући да ће када коначно наступи моја телесна смрт то бити тек бледа копија или само пуко озваничење оне давне истинске смрти.

И то би било све, сав инвентар мог мртвог живота, да ме једног дана није посетио Он. Прочитао сам Његове речи: *Ко верује у мене, ако и умре живеће*, и догодило се нешто сасвим неочекивано, право правцато чудо, рекао бих. Силина тих невероватних речи подигла ме је из мисленог гроба на чијем сам хладном и влажном дну обитавао. Тад сам на дар добио веру, наду и љубав, као и чврсто обећање да ће моја страшна кривица једном бити опроштена и да ћемо, када време достигне своју пуноћу и када наступи опште васкрсење мртвих, сви заједно – не само мој отац, мајка, жена, деца и ја, већ и сви људи које познајем, као и сви људи које ћу тек у том часу упознати – коначно и заувек бити отргнути из страшног загрљаја смрти, којем сам се оне давне ноћи тако лакомислено и грешно пропустио.

# ЦЕТИЊСКА БОГОСЛОВИЈА – СТУБ И ТВРЂАВА ЦРКВЕ

Једна од основних истина у нашем народу о Цетињској Богословији, а која најбоље одражава њен приступ човјеку је та, да је то једина образовна (и шире) установа у Црној Гори, коју не можете посјетити два пута као гост, из једног простог разлога – први пут доћи ћете као гост, а други пут сте већ брат: намјерник и хришћанин. Онога момента када Вам на овом Божијем дому Свети Петар отвори двери, када цјеливате његову руку поштовањем утврђеног поретка, тада осјећај братске блискости почне да обузима човјека и он јој се увијек

изнова враћа, јер Богословија постаје и његов дом – назван по домаћима тј. ближњима његовим.

Бити дио истинске заједнице, макар и на кратко, битно је за испуњење битисања на свим просторима и у свим временима, зато онај или они који је проповиједају и дјелају, врше највећу службу у васељени. Све ствари и појаве потом објашњавају свој оваплоћени и неоваплоћени логос – зависно од тога да ли нешто видимо земаљским очима или не. Суштина свега је не сливање са другим човјеком, већ њихова нова – неизмјерна снага и обострани раст кроз другог. Овак-



во подизање човјека постаје његова животна педагогија којом Бог руководи и безрезервно је нуди – преко земаљских и небеских пастира своје Цркве.

„Не бој се мало стадо...“ рекао је Господ својим овцама, али овдје је ријеч о стаду пастира – садашњих и будућих, те је стога ту одговор постојању изражене благодатне духовне силе која се не боји да исправи свакога – од заблудјелих оваца до друштвених велможа. Ово стадо пастира у свом Богословском обиталишту је препоручена посланица живота свима нама, јер се заснива на самом извору и смислу постојања – научити некога да живи. Велики и страشان циљ, који је још звучнији у тешким временима која прате Цетињску школу у корак, као да она због тога и постоји, као да је дао Бог да нам прво буде свјетило а потом стална вјерска и национална свјетлост.

Цетињски богослови су постали неугасиве свијеће наше вјере, које по промислу запалише њихови професори и које са Цетиња одлазе у све крајеве земаљскога шара, гдје год наш народ наук и благослов потребује.

Ако је Црква стуб и тврђава истине, онда су њени Богослови стуб и тврђава Цркве, и по тој логици је заснован потпуни образ образовања и животоучења будућих свештеника Цркве Христове. Да је Богословија учитељица живота, дорасла своме позиву види се и из тога што је она духовни гимнасион свима: од узраста који су тек закорачили у живот, па до оних старијих – од којих су многи прешли више деценија живота а који опет желе да се огрију близином богословског учења и да га пренесу у духовни амбијент својих домова.

Овдје се огледа изразити и претежни значај духовног у односу на сва остала знања, јер оно је пут ка другима, и од њега зависе сва остала знања. Зато човјек треба да хрли и да користи све Богом дане дарове: умне, тјелесне, чак и материјалне да би се усавршавао у њему. Стога се само може наслутити величина школе која – раширених руку и чиста срца, нуди на дар ово знање свима, без разлике, само да га препознају, заволе и усвоје.

Ово духовно бесребреништво и непризнавање разлика у приступу према свима је такође једна од истина коју наш народ препознаје и која је дијелом и заслужна да се Цетињска богословија ослободи елемената „катакомбне школе“ и интегрише у политички и вјерски осјетљиво грађанство Цетиња. Свакако да је томе допринијело и покровитељство Цетињског манастира, али ипак манастир по свом устројству остаје ван свијета, позивајући га да му приступи, док је Богословија апостолство у свијету и први црквени бедем одбране и грађења вјере. Због тога је начин богословског понашања и опхођења према свијету незамјенљиви васпитни и препознајући моме-нат ове школе, јер Богослов је онај који богословствује и који истовремено богослови (словити = називати се) те стога онај који у будуће носи име Божије поред свог личног имена мора бити свјестан предизабрања и обавезе коју вољно преузима. Због тога богословски живот није лак и Бог га не ослобађа терета, али му даје снагу да га понесе и издржи, и у томе је циљ педагогије: оснажити човјека а не ослободити га снаге да би



се ослободио искушења. Такав живот би био стагнација – лажни мир и еутаназија духа. То је суштина земаљских угодности – ослобађање од било каквих напрезања, умних и тјелесних, које не васпитавају, немају покрет ка идеји и ка слободи. Слобода је недостатак страха пред нечим а не стално заобилажење истога, те је стварно слободан онај који је спреман на све а не онај који све избјегава.

Гледано институционално, у образовном систему Црне Горе, тренутно не постоји ниједна школа налик Цетињској богословији, која нуди најшире друштвено образовање, која чува неоскврњеним тековине историје и језика, која од дјетета прави човјека – са свом његовом пуноћом особина и дјелања. Због тога је њен друштвени значај умногоме већи, и све ће више расти са врлинском психологијом људи. Другачије не може бити, јер је друштво у скорој прошлости пришло и укусило плодове живота без Бога.

Сада, ови апостоли здраве Цркве и здравог грађанског живота „...мали у свему а велики у дјелима својим“ остају у својим подвизима, под Божијим покровом и заступништвом Цетињских Владика, чекајући нас као и увијек, у своме скромном здању, које је постало припрата свих храмова наше Цркве.



# СПОМЕНИК СРПСКИМ ВОЈНИЦИМА ПАЛИМ 1915. НА КОШУТЊАКУ, КАО МЈЕСТО СЈЕЋАЊА

„Зар је овом љуто рањеном народу да прослављања оних који су живели па умрли? ... Прослављање великих јунака даје му храну, тај мелем души. Не славимо ми мртве него живе. Прави јунаци никад не умиру ни на земљи ни на небу.... Не треба се бојати да један народ не претера у прослављању својих светитеља и учитеља, својих витезова и добротвора, срж сржи своје и најбољи плод историје своје, него се треба више бојати да народ не затвори капије за леђима својим и заборави имена и врлине својих великана, не преда се само бризи о дану и комаду. Избрисаће се брзо такав народ са лица земљиног и наследиће га онај народ који стално има пред очима живу галерију својих великих и светлих духова, те гледајући њих развија у себи стремљење ка добру, појачава веру у добро; и гледајући у њих, има се кога стидети у неваљалству свом и чиме крепити у страдању свом.“<sup>1</sup>

## ИСТОРИЈА КАО КОНЦЕПТ СЈЕЋАЊА

На питања: шта је историја, зашто треба да је учимо и да ли је уопште битно памтити датуме и догађаје као гомилу сувих чињеница, са чим је многи изједначавају, људи дају најразличитије одговоре. Давно је речено да је историја учитељица живота, и да је учимо да не бисмо понављали грешке из прошлости. Неки сматрају да се историја не понавља, а други управо супротно. Као и философија, књижевност и умјетност, које се баве смислом постојања човјека на земљи, тако и бављење историјом представља човјекову исконску потребу да разумије себе и своје постојање, оно што га чини индивидуом, али и припадником једног народа и једног времена, у чему и лежи њена специфич-

ност. Кроз њу човјек упознаје коријене своје културе и традиције у коју се уграђује, коју прихвата или је се понекад, нажалост, стиди и одбацује је. Посљедњих година историја народа, и смисао историје по себи, све ближе се повезује са „концептом сјећања“.

Шта је заправо, и која је то наша национална меморија? Да ли имамо право да говоримо о сјећању на догађаје којима нисмо присуствовали и личности које нисмо познавали? Концепт сјећања везује се искључиво за историју народа којем припадамо и да би се он објаснио можемо упоредити народ са по-

<sup>1</sup> „Говор на Цетињу“ владике Николаја Велимировића приликом свечаног преноса костију владике Петра Другог Петровића Његоша 21. септембра 1925, Владика Николај, Изабрана дела, књига XVI, Беседе, Глас Цркве, Ваљево, 1977, 273.



родицом. Ове двије припадности су неке од ријетких које не можемо изабрати у животу. Обје стичемо рођењем и кроз њих се изграђујемо. У породици нам, још од малих ногу родитељи причају о прецима чији животи и одлуке утичу и на нас и уче нас да чувамо породичну традицију као што су учили и њих њихови родитељи, и то се понавља генерацијама уназад. То својство породице може се приписати и народу. Друштво нас васпитава, образује, дефинише, и утиче на наша размишљања. Првенствено кроз школовање, изучавајући историју и разне друге области људског сазнања, стичемо ширу слику о себи и својој култури. Изучавање националне историје нам омогућава да се упознамо са приликама у којима се налазио наш народ кроз вјекове, да се учимо на грешкама наших предака и да се дивимо њиховој храбрости, мудрости, сналажљивости. Стога, можемо говорити о сјећању на људе и догађаје из сопственог народа јер ми, њихови потомци схватамо, или би бар требало то да чинимо, колико наше постојање у одређеним околностима зависи од њих, јер вријеме пролази, историја тече са свим узроцима и посљедицама од којих је саткан и људски живот. Историја никада неће бити застарјела и заборављена, већ ће се само допуњавати новим сазнањима и искуствима, јер, иако можда не дјелује тако, она је жива и увијек актуелна. Француски историчар Пјер Нора увео је појам „мјеста сјећања“ како би описао везу између колективног сјећања и конструкције националне историје. Овим појмом, он је означио просторе чије је симболичко значење повезано са свијешћу људи о националном идентитету, прошлости и историји. Мјеста сјећања служе да сачувају прошлост преко одређених симбола који су опште прихватљиви, јер је њихово значење свима јасно. Међутим, она не представљају само чуваре прошлости, већ се ту сјећања и измишљају и граде у складу са актуелним системима вриједности. Та мјеста могу бити и злоупотријебљена као инструмент власти у рукама државних институција, која они користе да обликују националну меморију онако како им одговара. Да би мјеста сјећања заиста била права спона између колективне меморије и националне историје народ је

дужан да их чува, да им удахне живот и да им смисао, јер без човјека који не разумије или га није брига, споменик постаје само парче камена или неког другог материјала, чије постојање губи смисао.

## ХВАЛА И НЕПРИЈАТЕЉУ КАД ГОВОРИ ИСТИНУ

Једно од веома значајних мјеста сјећања за Србе је споменик српским ратницима који су погинули 1915. бранећи своју земљу. Споменик се налази у Београду, у сјеверозападном дијелу парка Кошутњак, а јединствен је по томе што га је подигао непријатељ у знак поштовања према противнику. По наређењу команданта њемачке војске маршала Аугуста фон Макензена, на њему је српским и њемачким ријечима написано: „*Овде почивају српски јунаци*“. Највећи број историчара и војника сматра да је витештво потпуно нестало са историјске позорнице избијањем Првог свјетског рата. Масовна употреба бојних отрова и митраљеза одвела је у смрт милионе људи. Овај сукоб је остао упамћен као Велики рат. Ипак, у тој свеопштој кланици постојали су примјери витештва. О једном од њих свједочи и овај споменик, јединствен примјер у свијету да је непријатељ подигао споменик пораженом противнику. Иако српски народ не може другачије мислити о Макензену него као о суровом непријатељу који је потпуно уништио њихову престоницу и окупирао земљу, дубоко ће поштовати његов чин и то што је, у општем лудилу, у коме се војници често претварају у звијери, сачувао своје људско достојанство и указао почаст побијеђеној страни.

Изучавајући велике војне походе, личности владара, војсковођа и војника уочавамо разлике између оних који слиједе свој циљ бесрамно газећи све и сваког ко им се нађе на путу и оних који исто тако слиједе свој циљ, али су свјесни да је понекад важније на који начин се до њега долази. Оно што је фалило великом Наполеону, који се заклињао да ће од Црне Горе начинити црвену гору било је присутно код Макензена а то је поштовање непријатеља. Макензен је урадио и више од тога указивањем почасту непријатељу, слично Ахилу који је дозволио старом краљу Пријаму да узме тијело мртвог Хектора и обећао му да његови војници неће нападати 11 дана док се принц не сахрани са свим почастима које му следују. Овај

Ахилов гест имао је велики значај за Тројанце као што има и Макензенов споменик за Србе. Он је ту да посвједочи изузетну причу о храбрости и величини српског народа у тим за њега страшним данима. Овај споменик је још и вриједнији, јер га није подигао народ својим славним прецима већ кроз њега говори непријатељ чувајући од заборава дивну а у исти мах страшну истину.

АУГУСТ ФОН МАКЕНЗЕН

## СПОМЕНИК СРПСКИМ ЈУНАЦИМА КАО МЈЕСТО СЈЕЋАЊА

Као и споменици подигнути на мјестима великих битака, великих војних побједа, а такође и „херојских“ пораза (сјетимо се само Споменика косовским јунацима у Крушевцу, 1904), војничка гробља су она специјално инсценирана „мјеста сећања“ (Пјер Нора) чији је задатак да „зауставе вријеме, да блокирају заборав“. Запамћено је да је у култури старих Келта био познат обичај да је сваки мушкарац одлазећи у рат, доносио по један камен и стављао га на гомилу у средишњи или најљепши дио насеља. Они војници који би се из рата вратили, однијели би одатле један камен кући, а камење оних који су у рату пали, остајало би на хрпи. Тако је настајала могила



или хумка, као успомена на погинуле, која је постајала, као мјесто препознавања, предмет сјећања и поштовања цијеле заједнице. Иако се мјесто гдје је било сахрањено тијело палог ратника налазило негдје другдје, по овом предању сваки од погинулих је овако сам себи „направио“ споменик. Није никакво чудо да је њемачка војна команда у Првом свјетском рату, последије освајања Београда, изабрала најљепши парк у њему, излетиште Кошутњак, богато четинарском и листопадном шумом и здравом изворском водом, са предивним видиковцима, као мјесто гдје ће сахранити своје ратнике који су пали у борбама са српском војском. Данас, судећи по ономе што је остало од меморијалног комплекса Њемачког гробља, можемо рећи да је замишљен у класицистичком стилу са импозантним спомеником побједиоцу, њемачкој војсци, у бијелом мермеру, док је у његовој непосредној близини, централно постављен у простору, подигнут једноставан споменик клесан у црном граниту, намијењен српским јунацима, браниоцима Београда. Остало је запамћено да је приликом подизања тог споменика његов наручилац, главнокомандујући њемачки генерал Макензен, рекао: „Ми смо се борили против такве армије о којој смо слушали само у бајкама.“

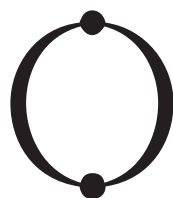
„Страст за истином прошлости је најбољи израз животне снаге у човеку и нарочити облик његовог поштовања самог себе“, рекао је једном приликом Иво Андрић. И овај споменик као мјесто сјећања преноси поруку нашој и будућим генерацијама да су права слава и истина коју свједоче пали српски јунаци, наши преци, изнад смрти и сваке промјене, изнад заборава. Оно је и подршка нама „деци овог века“, мјесто на коме је историја оставила траг овјековјечујући успомену на Први свјетски рат и херојско држање српске војске као и вјечити спомен на витешки чин њемачког генерала који је схватио да мртав човек никоме не може бити непријатељ. Пошто је људска смрт увијек појединачна и лична, тако су и надгробни споменици које људи подижу својим ближњима различити и са различитим натписима и записима. Само су војничка гробља и споменици подигнути „вјерним и јуначким синовима отаџбине“, цјелине у којима су сви погинули изједначени и на исти начин забиљежени. Можда сами тај чин колективне, масовне смрти, колико год био страхан у нашем поимању, на неки начин чини да за судбину споменика којима су обиљежене те велике људске трагедије, човек, нажалост, некако мање осјећа личну одговорност, сматрајући да су они у надлежности „отаџбине“, државе за коју су погинули положили своје животе. И, ево готово цијели један вијек овај скромни, гранитни споменик, у срцу Кошутњака, подигнут јуначкој српској војсци, нам својим постојањем враћа памћење на наше насљеђе, на нашу традицију и историју, које све памте и све записују ријечју или симболима, спречавајући нас да, кроз заборав, истиснемо своју личну и народну одговорност према порукама и идејама прошлости које треба да пренесемо генерацијама које ће доћи последије нас.





# СВЈЕДОК МИНУЛИХ ВРЕМЕНА

др Божидар М. Бојовић, Године саборности и раскола, Подгорица, 2012.



Ових дана на нашем читалачком простору појавила се књига проф. др Божидара М. Бојовића, насловљена са „Године саборности и раскола“, а издавач је Daily pres-Podgorica.

Књига је урађена у платненом повезу тврдих корица, што је, гледано са техничке стране, добро. Сам дизајн корица направљен је тако да на први поглед доминирају три боје. Може се претпоставити да је намјера аутора дизајна била да буду боје црвена, плава, бијела, што треба да симболизује српску тробојку. Испод наслова књиге је бијели крст који дијели или повезује четири поља, на којима се налази лого три странке које су настајале у књизи приказаном времену, док је на четвртом пољу исписан знак питања. Мјесто крсту, са „знамењима“ околу њега би, по неким узусима, требало да буде изнад наслова књиге.

Кад се прочита књига „Године саборности и раскола“, читалац се упита да ли је наслов најсрећније изабран? Зашто? Саборност би српски требало да значи свеукупност, цјеловитост, свеукупљеност. Велики је знак питања да ли је код Срба икада било истинске саборности, а свакако се наведени појам није могао примијенити за Србе на бившем југословенском простору, поготово не на просторима Црне Горе с почетка деведесетих година прошлог вијека, што и сам аутор потврђује својим наводима у књизи. Прихватљиво би било ако је аутор, стављајући ову ријеч у наслов књиге имао у виду француску ријеч, *sabord*, чита се сабор, а значи рупа на броду за топове или весла и она би више приличила опису стања међу Србима, а поготово је примјенљива за однос међу странка-

ма које су имале називи српско одређење и тада, а и данас. Расколи су, нажалост, обиљежја, код српског етноса, кроз читаву његову историју, а то су, да тако кажем, верификовали и значајни писци из нашег корпуса, кроз своја књижевна дјела.

Народна странка није била једина српска странка на овим просторима, али је из њених скута произишло мноштво странака, и на велику несрећу српског народа, све су оне, свјесно или не, дјеловале у корист штете етноса за чија

**Велики је знак питања да ли је код Срба икада било истинске саборности, а свакако се наведени појам није могао примијенити за Србе на бившем југословенском простору, поготово не на просторима Црне Горе с почетка деведесетих година прошлог вијека, што и сам аутор потврђује својим наводима у књизи**

права су се вербално и декларативно бориле. Тако да нема Српске православне цркве, српски народ би био потпуно обезглављен, остављен без иоле озбиљније организоване структуре преко које би могао да се бори и избори за своја есенцијална и егзистенцијална права. Србима је, на овим просторима, остало још само да се „окупе око свога Опстанка“ како каже наш велики књижевник.

Књига Божидара Бојовића **Године саборности и раскола**, има нека обиљежја мемоарске грађе, али и хронологије и приповијести о једном времену и догађајима у њему. Оно

што ме је, читајући књигу, често асоцирало на мисао да је аутор, дубоко свјестан свега што се догађало у приказаном времену и догађајима у којима и сам учествује, желио овом књигом да се исповиједи, код читалачке публике и код народа коме припада, за много тога што је урађено или није урађено, односно шта је он урадио или није урадио за свој народ.

Као потврду, аргумент и документ својих ставова и радњи Бојовић износи своје интервјуе објављене у различитим медијима, непосредно након неких, обично драматичнијих догађаја који су описани у књизи. Наравно, и интервјуи су лично виђење неких догађаја, па имају субјективистички карактер. Није се тражио одговор на питање: шта је то што нас раздваја? јер, много су мањи аргументи који иду у прилог народном расколу, него они који треба да нас вежу и уједињују. Нажалост, српски политички лидери никада то нису схватили и тражили фондусе за јединство у народу но су, свјесно или не, дјелали у супротном смјеру, а за ову тврдњу постоји необорив аргумент – вријеме.

Поред наведених оцјена, кроз књигу Божићара Бојовића провијава и префињен став и настојање да се гаји и подстиче саборовање и саборност у српском народу, иако је дубоко свјестан да та мисија није ни мало лака и једноставна. Утисак је да аутор овом књигом, описујући вријеме и људе и догађаје у њему, као и шира збивања која су детерминисала поједина исходишта, жели да усмјери размишљања, дјеловања и кретања ка томе да „крива Дрина“ буде што мање крива, како би Срби у будућности тражили и пронашли минимум својих етничких интереса, који би их ујединили и испод којих не би смјели да иду, што би сачувало здраво језгро народа.

Књига, својим садржајем, приказује и говори о увођењу више-страначког политичког живота, што се код нас често упоређује са демократијом, а аутор као значајан актер у својој странци, говори о њој самој, али и о ширим страначко-политичким збивањима. Врло је изражено настојање Бојовића да има објективистичко тумачење и интерпретацију збивања и личности, како у самој странци тако и ван ње, дакле и о другим субјектима политичке сцене Црне Горе. На читаоцима је да процијене колико је у том настојању успио.

Из свега наведеног у претходном тексту, мислим да ће ово дјело Божићара Бојовића бити неизоставно штиво за будућа проучавања настанка и живљења неких странака, као и о увођењу страначког плурализма и демократских токова у Црној Гори.



**25. јануар**

Свечана духовна академија у славу Светог Саве, првог Архиепископа српског у Беранама одржана је у петак, 25. јануара у сали Центра за културу.

Светосавско сабрање благословио је Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије, који је честитао предстојећи празник и поздравио присутни народ, свештенство и монаштво наше Епархије, као и уважене госте, међу којима и јеромонаха Игњатија Шестакова, сабрата Сретењског манастира Руске Православне Цркве. Светосавску бесједу одржао је отац Игњатије. У програму свечане духовне академије у Беранама учествовали су: црквени хор Свете мати Анастасије српске, професори музике Наталија Дјеченко и Драгана Поповић, пјесник Ранко Радовић, гуслар Милета Пантовић и група ученика беранских основних и средњих школа. Програм су водили Маша Лабудовић и Немања Вукићевић.

**26. јануар**

У препуној сали Центра за културу у Андријевици у суботу 26. јануара



одржана је свечана академија посвећена Светом Сави, првом Архиепископу и просветитељу српском. Светосавску бесједу о Светом Оцу нашем Сави, најзначајнијој историјској личности наше Цркве и нашег народа, и великој

личности цијелог православља, одржао је Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије.

У умјетничком дијелу програма наступили су народни гуслар Зоран Ђекић, хор Свете мати Анастасије Српске из Берана, КУД „Андријевица“, које је, у кореографији Милана Бојовића, извело сплет народних игара из Црне Горе и Србије, Милена Мирчић је говорила Савин монолог Десанке Максимовић, а пјесму Свети Сава, Војислава Илића рецитовао је Михаило Лакићевић.

**27. јануар**

Свети отац Сава први Архиепископ српски свечано је прослављен у свим црквеним општинама и манастирима Епархије будимљанско-никшићке. На овај велики празник Цркве Православне, Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служио је Свету Архијерејску Литургију у катедралном манастиру Епархије – Ђурђевим Ступовима.

**27. јануар**

У препуној дворани

Спортског центра „Николац“ у Бијелом Пољу на празник Светог Саве, у недељу 27. јануара, одржана је Свечана академија. Академији су присуствовали Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-

никшићки Г. Јоаникије, амбасадор Србије у Црној Гори г. Зоран Лутовац, изасланик предсједника Србије г. Томислава Николића Јасмина Митровић Марић, предсједник Општине Бијело Поље г. Александар Журић са сарадницима, јеромонах Игњатије Шестаков, сабрат Московског Сретењског манастира и велики број грађана.

У име предсједника Србије г. Томислава Николића светосавско сабрање је поздравила г-ђа Јасмина Митровић Марић. Благослов Руске Православне Цркве и братску љубав руског народа пренио је јеромонах Игњатије Шестаков.

У умјетничком дијелу програма учествовали су дјечији хор Светог Николе из Бијелог Поља, којим руководи Јулијана Вујошевић, познати драмски умјетник Небојша Глоговац, који је говорио одломке из дјела Светог владике Николаја Велимировића, дует гусала и хармонике Бојана и Никола Пековић, иначе побједници такмичења „Ја имам таленат“, затим Миона Цвијовић, народни гуслар Бошко Вујачић и фолклорно друштво „Текстилад“ из Бијелог Поља.

**27. јануар**

Прослава Светог Саве у Плаву почела је на сам празник Светом Литургијом коју је у манастиру Свете Тројице у Брезоевици служио јереј Жељан Савић, надлежни парох. По одслуженој Литургији, током које су освештани и преломљени славски колачи, у Манастиру је уприличена светосавска дјечија приредба. Са





пјесмама и рецитацијама о Светом Сави учествовала су дјеца, полазници школе вјеронауке при овој светињи. Светосавска духовна академија, иако најављена у Центру за културу у Плаву, на радост бројне дјеце и вјерног народа одржана је у Светосавском дому при манастиру Брезоевица. Сабрање је благословио Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије. Бројно свештенство и монаштво Епархије будимљанско-никшићке и сабрани вјерни народ поздравио је јеромонах Игњатије Шестаков. Светосавску свечаност у Плаву својим наступима су употпунили: црквени хор манастира Брезоевица, Српско културно-умјетничко друштво „Плавска жупа“ из Брезоевице, народни гуслар Бошко Вујачић, КУД „Дуга“ из Берана, а програм је водила Дивна Марковић.



27. јануар  
Празник Светог Саве, Првог Архиепископа и просветитеља Српског, молитвено и свенародно је прослављен у Плужинама. Свету Литургију на дан када Света Црква Православна молитвено слави спомен на нашег духовног Оца Светитеља Саву, у цркви Светог Јована Крститеља у Плужинама, служио је јереј Мирослав Михаиловић, надлежни парох. По завршеној празничној Литургији, којој је присуствовао велики број вјерног народа плужинског краја, међу којима и доста дјеце, малишанима су подијељени пригодни пакетићи. Светосавски дарови за дјецу обезбијеђени су захваљујући помоћи Општине Плујине и предједника г. Мијушка Бајагића. Истог дана у Центру за културу у Плужинама, одржана је Светосавска академија на којој се, у име организатора – плужинског Центра за културу, обратио Миленко Мићановић, директор. Светосавску бесједу одржао је јеромонах Лазар Стојковић, игуман манастира

Светог Јована Крститеља на Заграђу. У умјетничком дијелу програма учествовали су пјесници Милица Бакрач и Ранко Мићановић, хорони Преподобне мати Ангелине из Никшића и Светог Јована Крститеља из Плујина, гуслар Здравко Кнежевић.



28. јануар  
Након вечерњег богослужења, које је, у понедељак 28. јануара у Саборном храму Рождества Христовог у Мојковцу служило надлежно свештенство, у мојковачкој Саборној цркви одржана је потом Светосавска духовна академија. Свечаности у славу Светог Саве, Првог Архиепископа и просветитеља Српског, присуствовао је Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије, бројно свештенство и свештеномонаштво наше Епархије, са којима и јеромонах Игњатије Шестаков, сабрат Московског Сретењског манастира, предједник Скупштине Општине Мојковац г. Славенко Блажевић, као и велики број грађана. Поздравно слово одржао је Преосвећени Епископ Јоаникије. У умјетничком дијелу академије учествовали су црквени хорони Светог



Николаја из Бијелог Поља и Свете Анастасије Српске из Берана, као и дјеца из школе вјеронауке при мојковачком Саборном храму Рођења Христовог, која су са искреном дјечјом радошћу и љубављу рецитовала пјесме о Светитељу Сави.



28. јануар  
Низу свечаности, којима се у Епархији будимљанско-никшићкој и широм

Црне Горе, свечано и свенародно слави спомен на Светог Саву, Првог Архиепископа и просветитеља српског, ове године придружила се још једна светковина, организована љубављу житеља Жупе Никшићке. Светосавску академију, која је у понедељак 28. јануара организована у мјесном дому у Царинама, а којој је присуствовао велики број мјештана Жупе Никшићке, благословио је јереј Василије Брборић, надлежни парох. Овом приликом је одржан пригодан културно-умјетнички програм у којем је наступио хор и фолклорни ансамбл КУД „Жупа“, гуслар Никола Крулановић, Лазар Брборић, солиста на труби, док су приче и стихове о Светом Сави казивали Сара Крулановић, Слађана Филиповић, Нађа Радуловић, Анита Перишић, Николина Лончар и Бојана Пиндовић.



29. јануар  
Академија у славу Светог Саве, Првог Архиепископа и просветитеља Српског, коју у Никшићу традиционално организују Црквена општина и Голијски сабор културе, одржана је

у уторак, 29. јануара у Саборној цркви Светог Василија Острошког. Светосавско сабрање благословио је Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије. Духовну свечаност својим присуством увеличали су и: Његово Високопреосвештенство Архиепископ цетињски

Митрополит црногорско-приморски Г. Амфилохије, умировљени Епископ захумско-херцеговачки Г. Атанасије, Његово Преосвештенство викарни Епископ липљански Г. Јован, јеромонах Игњатије Шестаков, сабрат Сретењског манастира у Москви, који је, поводом светосавских академија, гост Епархије будимљанско-никшићке, те амбасадор Украјине у Црној Гори г-ђа



29. јануар



Оксана Сљусаренко и амбасадор Србије у Црној Гори г. Зоран Лутовац. Пригодном бесједом обратио се јеромонах Игњатије, који је говорио о култу Светог Саве у руском народу кроз историју. У умјетничком програму академије учествовали су: хорови Светог Новомученика Станка и Преподобне мати Ангелине, којима руководе професори Ленка Дурутовић и Ана Бојић, солисти Лука и Андрија Васиљевић, народни гуслар Славко Горановић, етно-група „Дукат“ из Берана и пјевница никшићког Саборног храма.

31. јануар

Духовну светковину у славу Светом Сави, Првом Архиепископу и просветитељу Српском, која је у сриједу 30. јануара одржана у Центру за културу на Жабљаку, благословио је Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије. Светосавску бесједу одржао је књижевник Наод Вуковић. У програму Светосавске академије, коју традиционално организује Црквена општина Жабљак, учествовали су ученици жабљачке Гимназије и неколико



31. јануар

основних школа, дјеца полазници школе вјеронауке при Саборном храму Преображења Христовог на Жабљаку, КУД „Жабљак“, хор Преподобне мати Ангелине из Никшића, гуслари, рецитатори и други.

31. јануар

Клуб добровољних давалаца крви „Свети Сава“ из Никшића организовао

је, поводом празника Светог Саве, своју једанаесту акцију добровољног прикупљања крви.

Акција је реализована 31. јануара у Кабинету за трансфузију крви Опште болнице у Никшићу, а прикупљено је рекордних 151 јединица за људски живот најдрагоцјеније течности. Осим чланова Клуба „Свети Сава“ и неколико друштава добровољних давалаца из Никшића, у Светосавској акцији су учествовали и даваоци крви из Требиња, Ужица, Земуна, Јагодине, Пљеваља, Рожаја, Берана.

2. фебруар

Поводом прослављања празника Светог Саве, у суботу 2. фебруара, у Парохијском дому у Страшевини код Никшића, одржана је дјечија Светосавска приредба, којој је присуствовао Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије.

У програму, који је почео пјевањем Светосавске химне, учествовало је 50-оро дјеце, полазника школе вјеронауке, коју при храму Зачећа Светог Јована Крститеља у Страшевини, води попадија Лавиника Јововић.

На крају Светосавске приредбе дјечи су подијелени пригодни поклони.

3. фебруар

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служио је на празник Светог

3. фебруар



Максима Исповједника, у недјељу 3. фебруара, Свету Архиепископску Литургију у цркви Зачећа Светог Јована Крститеља у никшићком приградском насељу Страшевина.

Током светог богослужења, у којем је саслуживало свештенство и свештенмонаштво Епархије будимљанско-никшићке и Митрополије црногорско-приморске, Преосвећени Епископ је у чин протојереја унапредио јереје Василија Брборића и Велимира Јововића, свештенике архиепископског намјесништва никшићког. Вјерном народу бесједио је Владика будимљанско-никшићки Г. Јоаникије, осврћући се на ријечи „Светиње светима“, које свештеник упућује вјернима пред Божанствено Причешће, са којим се врхуни Света служба Божија. На указаном повјерењу добијања чина протојереја, у име поменутих свештеника, захвалио је отац Василије Брборић. Заједничарење у славу Богу, а поводом радосног чина унапређења јереја Василија Брборића и Велимира Јововића из архиепископског намјесништва никшићког, са парохијама у приградским насељима Жупа, Кличево, Требјеса и Страшевина, настављено је уз трпезу љубави.

9. фебруар

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије





9. фебруар

служио је у суботу 9. фебруара, на празник Преноса моштију Светог Јована Златоустог, Свету Архијерејску Литургију у манастиру Ђурђеви Ступови.

Саслуживало је свештенство архијерејског намјесништва беранско-андријевичког и монаштво Манастира.

Послије Литургије је служен помен новопрестављеном слуги Божијем архимандриту Луки Анићу, игуману манастира Дајбабе код Подгорице и свим упокојенима у вјери православној.

10. фебруар

На гробљу манастира Дајбабе код Подгорице, у недјељу 10. фебруара 2013, сахрањени су земни остаци Архимандрита Луке (Анића), Игумана манастира Успенија Пресвете Богородице на Дајабаској гори.

Свету заупокојену Литургију у Манастиру служили су Његово Високопреосвештенство Архиепископ цетињски Митрополит црногорско-приморски Г. Амфилохије, уз саслужење Преосвећених Епископа:



10. фебруар

будимљанско-никшићког Г. Јоаникија, захумско-херцеговачког Г. Григорија, рашко-призренског и косовско-метохијског Г. Теодосија и липљанског Г. Јована, те бројног свештенства и свештенмонаштва више Епархија.

12. фебруар

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служио је на празник Света Три Јерарха, у уторак 12. фебруара, са свештенством Свету Архијерејску Литургију у катедралном манастиру Епархије будимљанско-никшићке Ђурђевим Ступовима. Вјерном народу, сабраном у светом богослужењу, бесједио је протојереј-ставрофор Драган Ристић, архијерејски намјесник берански.

15. фебруар

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служио је на празник Сретења Господњег, у патак 15. фебруара, Свету Архијерејску Литургију у Саборној цркви Светог Василија Острошког у Никшићу.

Саслуживало је бројно свештенство и свештенмонаштво Епархије будимљанско-никшићке: протојереј-ставрофор Марко Ђурковић, протојереј-ставрофор Драган Крушић, протосинђел Данило Трпчевски, игуман манастира Светог Саве у Голији, протосинђел Никифор Миловић, секретар Епархијског Управног одбора, јереји Слободан Јокић, архијерејски намјесник Миодраг Тодоровић,

старјешина никшићког Саборног храма, јеромонах Јефтимиије Шкулетић, игуман Пивског манастира, свештеници Никола Зечевић, Мирко Вукотић, Раденко Коривица и ђакон др Никола Маројевић.

15. фебруар

Амбасадор Републике Турске у Црној Гори Његова Екселенција Мехмет Нијази Танилир посетио је 15. фебруара 2013. годинеса сарадницима административно сједиште Епархије будимљанско-никшићке у Никшићу. У дужем и отвореном разговору, Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки је упознао амбасадора Танилира са животом и радом Епархије будимљанско-никшићке и припремама за овогодишње обиљежавање прославе јубилеја 800-годишњице манастира Ђурђеви Ступови у Беранама.



15. фебруар

16. фебруар

Удружење Кнез Мирослав приредило је у Бијелом Пољу књижевно вече публицисте, књижевника и новинара Небојше Јеврића, Бјелопољца који живи и ствара у Београду. У препуној сали Центра за културу, уз аутора Јеврића, о његовом стваралаштву говорили су Драган Недовић и професорица књижевности Нада Павићевић.

17. фебруар

У недјељу, 17. фебруара, Свету архијерејску Литургију у цркви Светих Апостола Петра и Павла у Бијелом Пољу, служио је Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-





никшићки Господин Јоаникије са свештенством.

У пригодној бесједи владика Јоаникије је подсетио да је ово припремна недјеља за Велики пост пред Васкрс.



23. фебруар

Традиционални Светосимеоновски сабор, који се у Подгорици одржава сваке године у суботу уочи празника Преподобног Симеона Мироточивог – Стефана Немање, уприличен је на празник Светог свештеномученика Харлампија у суботу 23. фебруара. Сабор је почео Светом Архијерејском Литургијом, коју су у Саборном храму Христовог Васкрсења, служили Његово Високопреосвештенство Архиепископ цетињски Митрополит црногорско-приморски Г. Амфилохије и Њихова Преосвештенства Епископи будимљанско-никшићки Г. Јоаникије и ремезијански Г. Андреј, уз саслужење бројног свештенства и монаштва Митрополије црногорско-приморске и Епархије будимљанско-никшићке.



23. фебруар

24. фебруар

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служио је 24. фебруара, у Недјељу митара и фарисеја, Свету Архијерејску Литургију у манастиру Ђурђеви Ступови.



25. фебруар

Светосимеоновском свечаношћу, коју традиционално организују Епархија



25. фебруар

будимљанско-никшићка и Црквена општина Беране, прослављен значајан јубилеј – 900 година од рођења Светог Симеона Мироточивог, коме у спомен се подиже Саборни храм у центру овог града.

Уочи самог празника Преподобног Симеона Мироточивог, у понедјељак 25. фебруара, у беранском Центру за културу, одржана је свечана духовна академија. Поздравно слово на овом сабрању имао је Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије, док је празничну бесједу одржао Његово Високопреосвештенство Архиепископ цетињски Митрополит црногорско-приморски Г. Амфилохије. У културно-умјетничком програму академије учествовали су народни гуслар Вујадин Добрашиновић, црквени хор Свете мати Анастасије, КУД „Коло“, дует проф. Драгана Поповић, виолина и Дејан Вучетић, хармоника, беран-

ски Колибри, студенти и ученици беранских основних и средњих школа. На празник Преподобног Симеона Мироточивог Свету Архијерејску Литургију, у цркви Преображења Господњег у Беранама, служили су Високопреосвећени Митрополит Г. Амфилохије и Преосвећени Епископ Јоаникије са бројним свештенством и монаштво наше Епархије. Вјерном народу ријечима надахнуте бесједи обратио се Његово Високопреосвештенство Архиепископ цетињски.



25. фебруар  
Његово високопреосвештенство Архиепископ цетињски Митрополит црногорско-приморски Г. др Амфилохије Радовић је 25. фебруара, у Центру за културу у Беранама, одржао предавање.



26. фебруар

У славу Светог Симеона и пред почетак Великог часног поста, Српска Православна црквена општина Бијело Поље у сарадњи са Братством православне омладине „Свети краљ Милутин“, организовали су у уторак 26. фебруара, у просторијама Одјељења за трансфузију у бјелопољској Болници, добровољно давање крви. Према ријечима предсједника Братства православне омладине Хаџи-Драгише Јеремића данас се одазвало двадесетак давалаца.



26. фебруар



26. фебруар

Пројекцијом руског филма „Капела анђела“, која је у Црквено-народном дому Светог Василија Острошког у Никшићу, одржана у уторак 26. фебруара, почео циклус савремених филмских остварења, који ће трајати до средине марта.

Приказивање савремених европских остварења под називом „Зимски биоскоп“, на радост бројних љубитеља филмске умјетности у Никшићу, организује Братство православне омладине Светог Василија Острошког. У име организатора, приликом прве пројекције, обратио се Александар Вујовић, захваливши свештенству никшићког Саборног храма на подршци коју пружају раду новообновљеног Братства православне омладине.

О историјату филма, а нарочито о филмовима који се баве религиозном тематиком, говорио је јереј Слободан Јокић, архијерејски намјесник никшићки.

Пројекције у оквиру „Зимског биоскопа“ биће организоване сваког уторка и четвртка у 19 часова.

Осим „Капеле анђела“, с којим је отпочео циклус, поклоници филмске умјетности моћи ће да погледају још неколико заиста квалитетних и пробраних филмова: „О боговима и људима“ (Француска 2010), „Хорда“ (Русија 2012), „Покајање“ (Грузија 1984), „Изгнанство“ (Русија 2007) и „Диригент“ (Русија 2012).



1. март

Подгорица, 1. март 2013. године - Епархија будимљанско-никшићка одржала је данас промоцију пројекта прекограничне сарадње Црне Горе и Србије „Кроз културу и туризам за бољу сарадњу“ који финансира Европска унија са око 250.000 €. Отварајући конференцију, Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије рекао је да је циљ пројекта



1. март

да се на основу финансијског доприноса из ИПА фонда Европске уније доврши обнова цркве Светих Апостола Петра и Павла у Бијелом Пољу која је ушла у 9. вијек својег постојања, као и цркве Покрова Пресвете Богородице у Јабланици на Златибору.



2. март

У суботу, 2. марта након одслужене Свете литургије манастиру Ђурђеви Ступови у Беранама, сједишту Епархије будимљанско-никшићке, одржана је редовна сједница Епархијског Савјета и Епархијског управног одбора Епархије будимљанско-никшићке. На сједници, на којој је председавао Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије, усвојен је Завршни рачун за 2012. и буџет за текућу годину. Такође, донијето је неколико важних одлука везаних за живот и рад Епархије. На крају сједнице Његово преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије је захвалио свим члановима Епархијског Савјета и Епархијског управног одбора на одзиву и указао на смјернице у раду за 2013. годину.



3. март

У недјељу, 3. марта, на Недјељу о блудном сину, Света Литургија служена је у катедралном мана-

стиру наше Епархије Ђурђевим Ступовима.

Литургију, којој је присуствовао Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије, служило је свештенство архијерејског намјесништва беранско-андријевичког и монаштво Манастира. Вјерницима, сабраним у светом богослужењу, ријечима бесједе обратио се протојереј-ставрофор Драган Ристић, архијерејски намјесник берански.



3. март

У Црквено-народном дому Светог Василија Острошког у Никшићу у недјељу 3. марта, у организацији Братства православне омладине „Светог Василија Острошког“, предавање на тему „Православље и млади“ одржао је јереј Слободан Јокић, архијерејски намјесник никшићки.



9. март

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служио је у суботу 9. марта, на Задушници, Свету Архијерејску Литургију у манастиру Косијерево у Петровићима код Никшића. Саслуживало је свештенство и монаштво Епархије будимљанско-никшићке, а вјерницима, сабраним из бањанског краја и најближих херцеговачких мјеста, бесједио је Преосвећени Епископ Г. Јоаникије.

Након Литургије обављен је парастос за покој душа православних хришћана. Свим нашим сродницима, прецима, ктиторима, оснивачима, свештенослужитељима



9. март



свете косијеревске обитељи и свим хришћанима, упокојеним у вјери православној, казао је, овом приликом, Владика будимљанско-никшићки, нека буде вјечни покој и вјечни живот у Царству небеском.



10. март

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служио је у недјељу 10. марта, на Месопусну недјељу, Свету Архијерејску Литургију у Саборној цркви Светог Василија Острошког у Никшићу.

Саслуживали су свештеници архијерејског намјесништва никшићког: протојереј-ставрофор Драган Крушић, јереј Миодраг Тодоровић, старјешина никшићког Саборног храма, свештеник Остоја Кнежевић и ђакон др Никола Маројевић.

Након прочитаног Светог Јеванђеља сабраним вјерницима, пригодном бесједом обратио се свештеник Остоја Кнежевић.



10. март

Књига „Мајке Хришћанке“, чији је аутор ђаконица Оливера Балабан, представљена је у недјељу 10. марта 2013. године, у Црквено-народном дому Светог Василија Острошког у Никшићу. У промоцији су учествовали: Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије, јереј Миодраг Тодоровић, старјешина никшићког Саборног храма, Рајо Војиновић, новинар и народни гуслар, а на публици се обратила и Оливера Балабан, аутор дјела.



15. март

Братство православне омладине Светог Василија Острошког из Никшића, организовало је у петак 15. марта у Црквено-народном дому Светог Василија Острошког, културно-умјетничко вече под називом „Весели се праху Немањића“.



16. март

Припремајући себе и свој народ за Велики Васкршњи пост, Српска право-

славна црквена општина Бијело Поље и удружење „Кнез Мирослав“ организовали су у суботу, 16. марта академију под називом „У сусрет Васкрсењу“, на којој је бесједио Његово преосвештенство Епископ будимљанско-

никшићки Господин Јоаникије. У програму који је водио Миодраг Бели Ракоњац, учествовали су млађана Василиса Бојовић из Берана и гуслар Мијат Недовић.



17. март

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служио је 17. марта 2013, на Сиропусну недјељу, Свету Архијерејску Литургију у манастиру Ђурђеви Ступови, уз саслужење беранског свештенства и монаштва Манастира.

Обраћајући се сабраним вјерницима Преосвећени Епископ је говорио о оним ријечима Светог апостола Павла „Обуците се у Господа нашег Исуса Христа и старање за тијело не претварајте у похоте“, којима нам се открива смисао четрдесетодневног поста.



17. март

Свештенство архијерејског намјесништва беранско-андријевичког и монаштво манастира Ђурђеви Ступови служили су, у недјељу 17. марта у катедралном манастиру Епархије будимљанско-никшићке, Вечерњу службу опраштања уочи почетка Часног поста.

Сабраним вјерницима, свештенству и монашству бесједио је Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије.



20. март

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служио је у сриједу прве седмице Великог поста Пређеосвећену Литургију у манастиру Ђурђеви Ступови.



23. март

У Црквено-народном дому Светог Василија Острошког у Никшићу, у суботу 23. марта 2013. године, одржана је трибина „НАТО од 1999. године до данас“. На трибини, који су организовали Информативни портал ИН4С и Мрежа Не у рат, Не у НАТО, учествовали су Марко Милачић, новинар и Мирослав Лазански, војни аналитичар, док је у име организатора скуп поздравио Гојко Раичевић, уредник Информативног портала ИН4С.

